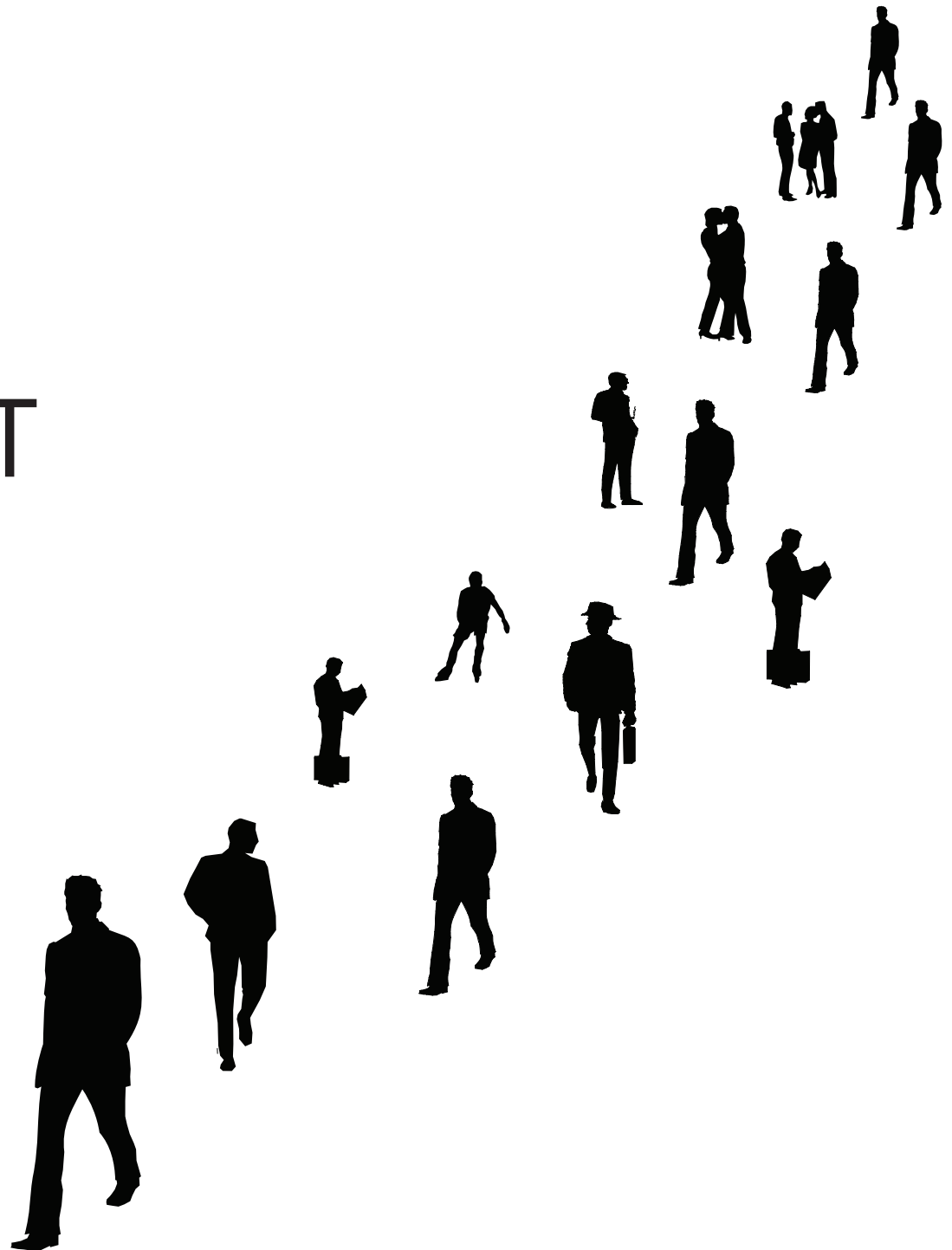

STORTORGET

ETT IDÉFÖRSLAG

Titel: STORTORGET ETT IDÉFÖRSLAG
Av: Stina Antesson.
Serienamn: Självständigt arbete vid LTJ-
fakulteten, SLU, 2008.
Landskapsarkitektprogrammet.
Fakulteten för landskapsplanering,
trädgårds- och jordbruksvetenskap,
Sveriges lantbruksuniversitet, Alnarp.

Sveriges lantbruksuniversitet, Alnarp.
Fakulteten för landskapsplanering,
trädgårds- och jordbruksvetenskap.
Kurskod: EX0375, 30 HP, avancerad E.
Nyckelord: torg, design, mötesplats, Malmö.

Handledare: Anna Peterson.
(SLU, Landskapsarkitektur)
Biträdande handledare: Per Gustafsson.
(SLU, Landskapsarkitektur)
Examinator: Ann Bergsjö.
(SLU, Landskapsarkitektur)
Biträdande examinator: Mats Lieberg.
(SLU, Landskapsarkitektur)

FÖRORD

Tack till mina handledare Anna Peterson och Pär Gustafsson för bra handledningstillfällen. Tack till Sten Göransson och Camilla Andersson på Gatukontortet, Malmö stad för inbjudan till föreläsningar och workshops. Tack till familj, vänner och studiekamrater för visat intresse och användbara tips.

Stina Antesson

SAMMANFATTNING

Det här är ett examensarbete inom ämnet landskapsarkitektur. Det är sista delen av landskapsarkitekturutbildningen och innebär ett självständigt arbete på 20 veckor.

Examensarbetet är ett idéförslag för en ny gestaltning av Stortorget i Malmö. Stortorget har flera kvalitéer som idag inte utnyttjas och står de närmaste åren inför en omvandling. Under våren 2009 utlyser Malmö stad en arkitektävling där ett förslag antas för ny utformning av Stortorget. Malmö stad har inför omvandlingen samlat i synpunkter om Stortorget genom enkäter och genom att arrangera workshops och seminarium.

Mitt arbete är ett idéförslag till en ny gestaltning som tar fasta på Stortorget's förutsättningar och sociala möjligheter. Underlag för arbetet har varit litteraturstudier, besök av referensplatser, deltagande i workshops och genomgång av enkätundersökningar. Skisser och arbetsmodell har varit delar av arbetsprocessen. Sammantaget har det resulterat i ett idéförslag över Stortorget i Malmö.

ABSTRACT

This is a project in landscape architecture.

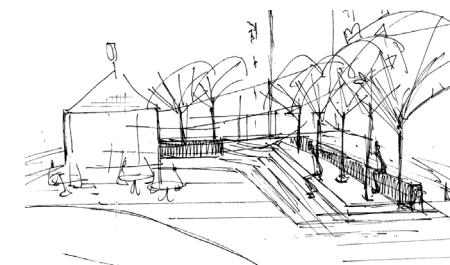
It's the final part of the landscape architecture program and includes an independent project of 20 weeks.

The project shows ideas for a new design of Stortorget in Malmö. Stortorget has several qualities which are not being used today, and stands, in years to come, in front of a reconstruction. The town of Malmö will during spring 2009 give notice of a competition of architecture for a new design of Stortorget. The town of Malmö has, facing this reconstruction, through questionnaires, workshops and seminars, put different opinions and attitudes together.

This work is a proposal for a new design including the conditions and the social possibilities of Stortorget. Basics for my work has been studies in literature, studies of references, participation in workshops and studies of questionnaires. Sketching and a work model has been tools in the working process. This, taken together, has resulted in a proposal for a new design of Stortorget.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

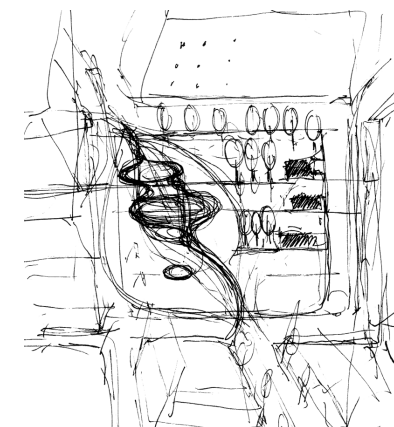
INLEDNING	5
Bakgrund	
Varför och produkt	
Metod	
Avgränsning	
Läsanvisning	
Kort historik Stortorget	
Torget som mötesplats	
 STORTORGETS FÖRHÅLLANDE TILL NÄRLIGGANDE STADSRUM?	9
Inventering	
NU SEDAN	
TRANSPORT, PROMENAD OCH UPPEHÅLL KRING STORTORGET?	17
Inventering	
NU SEDAN	
VAD FINNS PÅ STORTORGET?	21
Inventering	
NU SEDAN	
 INSPIRATIONSTORG	25
Kungens Nytorv i Köpenhamn	
Stortorget Kalmar	
Stortorget i Karlskrona	
WORKSHOP-för idéförslaget användbara synpunkter	29
ENKÄTER-för idéförslaget användbara synpunkter	31
 IDÉFÖRSLAG	33
STORTORGETS FÖRHÅLLANDE TILL NÄRLIGGANDE STADSRUM?	
TRANSPORT, PROMENAD OCH UPPEHÅLL KRING STORTORGET?	
VAD FINNS PÅ STORTORGET?	
Axonometri NU SEDAN	
Illustrationsplan	
Snitt	
Illustrationer	
Exempelbilder	
 AVSLUTNING	41
Kommentarer-arbetsprocessen	
Gestaltungsreflektion-idéförslaget	
Diskussion	
Källförteckning	

s. 11 presentation av tolv
närliggande stadsrum.

s. 26 inspirationstorg, Kungens Nytorv.

s. 42 kommentarer till arbetsprocessen.

INLEDNING

BAKGRUND

Stortorget är lokaliserat i Malmös centrala delar och ett av Malmös största torg. Det är ett historiskt torg och en plats för större evenemang. Torget används delvis till parkering och har flera kvalitéer som idag inte utnyttjas. I Malmö har flera centrala stadsrum, sedan mitten av 90-talet rustats upp och inom de närmsta åren så är det Stortorget tur.¹ Under våren 2009 utlyser Malmö stad en arkitekttävling där ett förslag antas för ny utformning av Stortorget. Ett led i Malmö stads arbete inför omgestaltningen har varit att under våren 2008 samla in synpunkter om torget genom enkätundersökningar, ett webforum på Malmö stads hemsida, workshops, seminarium och utställningen 'Stortorget nu!' De insamlade synpunkterna från dialogarbetet kommer att ligga till grund för tävlingsprogrammet i arkitekttävlingen.

Jag valde Stortorget som plats för ny utformning eftersom det är ett torg som jag som Malmöbo reflekterat över då jag besökt torget. Mitt val var också relevant då Stortorget om några år ska omgestaltas, vilket innebar en möjlighet för mig att ta del i Malmö stads tankar och arbete kring torget.

VARFÖR OCH PRODUKT

Min frågeställning är hur torget skulle kunna utvecklas till ett torg där människor vill stanna till även mellan de stora evenemangen, som en "mötesplats i vardagen" och vilka grundläggande kvalitéer utrum bör ha för att möjliggöra olika sorters möten. Jag ville ge arbetet verklighetsanknytning genom att ta del av Malmö stads tankar kring en omgestaltung av Stortorget. Produkten är ett idéförslag som tar fasta på Stortorget sociala möjligheter.

METOD

Jag har sökt information och beskrivit Stortorget genom litteraturstudier och artiklar. Merparten av den litteratur jag läst är av Jan Ghel som är arkitekt och professor vid Konstakademiens Arkitektskola i Köpenhamn. Han har skrivit böcker som exempelvis Nye Byrum och Livet mellan husen. Genomgående för många av hans böcker och texter är sambandet mellan utformningen av utemiljön och det sociala livet. Livet mellan husen är från mitten av 70-talet, men samma principer återkommer i Strategi Karlskrona, ett handlingsprogram för upprustningen av Karlskronas stadskärna, som genomfördes av Ghel architects 2005.

För att få en känsla för historien, hur det såg ut och vad som hände i Malmö och kring Stortorget vid olika tidsperioder så har jag sett ett antal filmer om Malmö.

Jag har besökt tre inspirationstorg, Kungens Nytorv, Stortorget i Karlskrona och Stortorget i Kalmar. Kungens Nytorv valde jag för att det är ett torg med liknande karaktär. Stortorget i Kalmar för att det nyligen anlagts och där konceptet för förslaget beskrev kopplingen till torgets historia på ett sätt som jag tyckte var bra. Stortorget i Karlskrona valde jag för att det nämns i "Strategi Karlskrona" av Ghel Architects och för att det hade vissa likheter med Stortorget.

Jag har deltagit i tre workshops och tagit del av enkäter om Stortorget.

Jag har arbetat med skiss och arbetsmodell för att få en uppfattning om förhållandet till omkringliggande byggnader och rörelser över torget.

Eget intryck och tidigare erfarenheter, har kompletterat arbetet.

Ovan nämnda utgör mina metoder för idéförslaget, där jag har tagit till mig, för idéförslaget användbara delar.

AVGRÄNSNING

En begränsning i mitt arbetet har varit att jag beskriver torget här och nu och för ingen diskussion kring torgets historiska betydelse.

Det här är ingen litteraturstudie så fokus har legat på idéförslaget och arbetsprocessen som inneburit skiss och arbetsmodell.

LÄSANVISNING

Vid inventeringen av Stortorget har jag ställt tre frågor.

**STORTORGETS FÖRHÅLLANDE TILL NÄRLIGGANDE STADSRUM?
TRANSPORT, PROMENAD OCH UPPEHÅLL KRING STORTORGET?
VAD FINNS PÅ STORTORGET?**

Varje fråga beskriver ett NU som efterföljs av ett SEDAN med egna och andras reflektioner, som ligger till grund för idéförslaget.

KORT HISTORIK STORTORGET

Stortorget anlades mellan åren 1536-1546 på initiativ av borgmästaren Jörgen Kock. Torget låg då endast en bit ifrån havet och dess läge nära vattnet gjorde torget lämpligt för kreatursmarknad och fyllde ett behov av en större marknadsplats i staden. Här fanns också en vattenreservoar, där stadens invånare hämtade sitt vatten. Förutom torgets funktion som marknadsplats, blev Stortorget en monumental plats, utformad utifrån renässansens ideal. Torgets form gjorde en stor skillnad i det medeltida gatunätet.

Stortorget är ett 500 år gammalt torg och dess sammanhang och funktion har ändrats genom tiderna och därmed dess utformning. Byggnaderna kring torget är från olika tidsperioden mellan 1500-talet och sekelskiftet och har ersatt den låga bebyggelse som fanns på torget förr. 1800-talets monumentala torg visar sig i den ryttnarstaty föreställande Karl X Gustav som är placerad mitt på torget. Parkeringen på Stortorget har funnits där sedan början av 1900-talet.¹ men den nuvarande utbredning är från mitten av 70-talet.

Idag är Stortorget och den medeltida stadskärnan satt i ytterligare ett sammanhang då många förändringar sker i torgets närhet. Citytunnelprojektet, omvandling av Centralstationen, tillkomsten av Malmö högskola - lärorestaden, inflyttning och expansion är några av de förändringar som påverkar Stortorget. Inre hamnen, som under flera år stängde av staden från vattnet har nu en annan karaktär där flertalet nya och planerade stadsrum i området erbjuder nya centrum och utflyktsmål.²

¹ Stortorget i Malmö-program för projekttävling 2008 s 3.

² Area nr 4 2002 s 43 ff.

Fig.1 Hotell Kramer och Kockska huset 1901.

TORG SOM MÖTESPLATS

En av många anledningar till att människor flyttar in till städer är för att möta och uppleva andra människor. Torg har tillsammans med andra stadsrum bla. den funktionen, att uppfylla människors behov av att mötas och samlas.

”Tiderna förändras” och därmed hur vi använder och förändrar stadsrummen. Marknadstorget ersätts av gallerior och det monumentala torget blir ”evenemangstorget” och parkeringsplats. Men det som både vetenskap och känsla visar är att människor har behov av möten och sociala kontakter.

”Att kunna färdas säkert och bekvämt, att kunna stanna upp, att kunna glädja sig åt utemiljöer, att kunna mötas och samlas - informellt eller mer organiserat är väsentliga krav på städer och bebyggelse - nu som förr.”¹

Här är torg tillsammans med andra stadsrum som, gator och parker unika i jämförelse med andra ”arenor” för möten. Utemiljön kan, om inte bestämma, men möjliggöra att grupper kan samlas och att aktivitet och olika möten kan äga rum.²

I ”Livet mellan husen” beskrivs hur utemiljöns kvalitet har betydelse för att aktiviteter och olika möten ska kunna äga rum. Här delas aktiviteter upp i tre kategorier som ställer olika krav på utemiljön. Det är nödvändiga aktiviteter, som att vi tar oss till jobbet och går och handlar mat, än fast vägen dit inte är den bästa. Frivilliga aktiviteter som sker när utemiljön inbjuder till det, som att man frivilligt stannar till, tar en tur i parken eller sätter sig ner i solen. Sociala aktiviteter är den vanligaste uteaktiviteten och ett resultat av nödvändiga och frivilliga aktiviteter. Barn som går ut och leker med andra barn, grannar som går ut och skottar snö för en hälsning eller kortare samtal.

Den vanligaste sociala aktiviteten är enkel, det är den att se och höra andra människor. Det är att ta en omväg från jobbet, eller sitta och betrakta och uppleva andra människor.³ Det har varit min utgångspunkt för idéförslaget.

Ur ett större perspektiv kan ett möte leda till debatt och diskussion och ur ett historiskt perspektiv tom revolutioner och upplöpp.⁴ Fig.2 Hungerstrejk på Stortorget på 30-talet.

”Att uppleva och iakta andra människor är en av de vanligaste uteaktiviteterna och mer efterfrågat än flertalet andra aktiviteter som erbjuds i staden”⁵ Fig.3 Malmöfestivalen i augusti 2008.

1 Livet mellem husene, Jan Gehl.

2 Stadsrum människorum, Ulla Jergeby s 57-58.

3 Livet mellem husene, Jan Gehl s 7 ff.

4 Stadsrum människorum, Ulla Jergeby.

5 Livet mellem husene, Jan Gehl.

STORTORGETS FÖRHÅLLANDE TILL NÄRLIGGANDE STADSRUM?

Jag har valt tolv stadsrum i Malmö för att se vilket förhållande de har till Stortorget. Stadsrummen ligger i likhet med Stortorget i de centrala delarna av Malmö och knyter an till varandra genom två stråk. Samtliga stadsrum kan upplevas till fots under en dag i staden och har därför möjlighet att sättas i relation till varandra. Efter ett antal besök och tidigare erfarenheter beskriver jag stadsrummens funktion och eget intryck av platsen. Respektive stadsrum beskrivs också efter den indelning av stadsrumstyper, som används i "Nye byrum" av Jan Gehl och Lars Gemzoe, se följande modell, som visar indelning och de viktigaste kriterierna.

EXEMPEL PÅ INDELNING

Läge

- Mitt i staden.
- Utanför den historiska stadskärnan.
- Kanten av den historiska stadskärnan (I Malmö, innanför kanalerna) , promenad avstånd från från Stortorget.

Stadsrumstyp

- Centralt stadstorg - Stadens eller stadsdelens centrala torg.
- Uppehållstorg-Ett torg där mötesplats eller uppehållsfunktionen är den viktigaste både aktiva och rekreativa stadsrum finns i denna kategori.
- Promenader - Linjära stadsrum som kan innehålla mötesplatser och uppehållsplatser men det är rörelsen och riktningen som är det karakteristiska.
- Trafikplats - Trafikplatser där komfort är prioriterat i förbindelse med kollektivtrafik.
- Monumental plats-Huvudfunktion som "rumslig paus", ofta med symbolisk betydelse, entré platser till monumentalbyggnader.

Historia

- Renoverat stadsrum.
- Nyetablerat stadsrum.

Arkitektonisk karaktär

- Platta ytor-Platser och gaturum där förnyelsen primärt består i en bearbetning av platsens golv, med möblering och inventarier som sekundära element.
- Platta ytor med element-Stadsrum med större rumsliga objekt som präglar platsen
- Sammansatta karaktärer-Stadsrum som är sammansatta med markant olika karaktärer, tex en kombination av hårdgjorda ytor, vatten och grönska.
- Nybyggda samlade kompositioner-Platsens golv och de gränser som definierar rummet är utformade samtidigt. Denna kategori är ofta utformat i samband med större nybyggnationer.

Vad gör man här, eget intryck

Här beskrivs vad människor gör i de olika stadsrummen vid ett tillfälle på dagen. Kortfattat beskrivs också delar av platsernas utformning som jag har tyckt att jag har haft nytta av att reflektera över i samband med idéförslaget.

1. CENTRALSTATIONEN
2. DROTTNINGTORGET
3. ÖSTRA FÖRSTADSGATAN - VÄSTERGATAN
4. **STORTORGET**
5. LILLA TORG
6. VÄRNHEMSTORGET
7. SÖDERGATAN
8. GUSTAV ADOLFS TORG
9. SÖDERTULL
10. DAVIDHALLSTORG
11. TRIANGELN
12. SÖDRA FÖRSTADSGATAN
13. MÖLLEVÅNGSTORGET

Fig.4 Flygbild

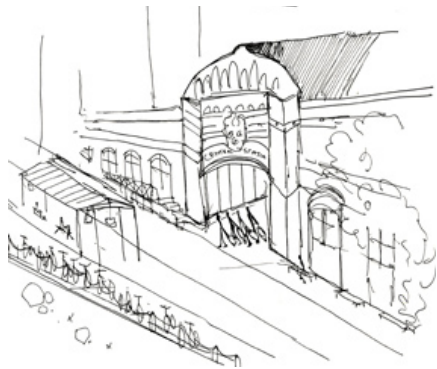
CENTRALSTATIONEN

Läge Mitt i staden och 5 minuters promenad från Stortorget.

Stadsrumstyp Trafikplats.

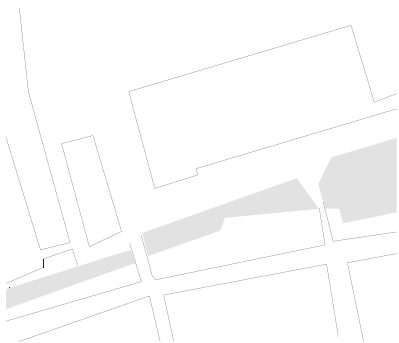
Historia Renoverat stadsrum.

Arkitektonisk karaktär Platta ytor och en stationsbyggnad som karakteriserar platsen.

Vad gör man här, eget intryck

Vid Centralstationen är ständig rörelse och det är inte en plats som inbjuder till uppehåll. Till Centralen anländer pendlare och turister med buss och tåg, vilket innebär att det är en livfull plats många timmar på dygnet. Från Centralstationen fortsätter en naturlig promenad mot Stortorget och vidare genom staden. Promenaden och den visuella kontakten med Stortorget från Centralstationen hindras av Norra Vallgatan som är starkt trafikerad. Flertalet nybyggnationer vid den inre hamnen är planerade som t.ex. uppgångar för Citytunneln, utbyggnad av Centralstationen samt en torgplats och ett konsert- och kongresscentrum.¹ Dessa nybyggnationer ändrar förutsättningarna för Stortorget, och kan innebära att fler människor rör sig från norr till söder genom staden och passera torget.

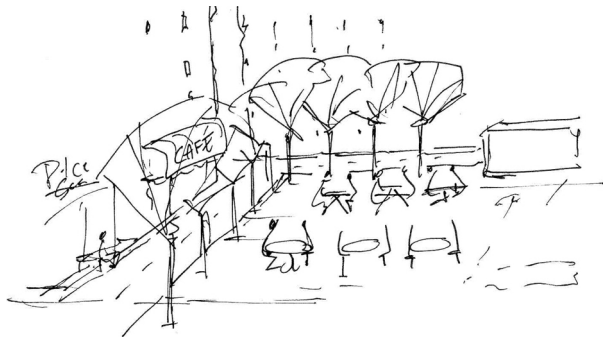
DROTTNINGTORGET

Läge Mitt i staden och 20 min promenad från Stortorget.

Stadsrumstyp Centralt stadstorg.

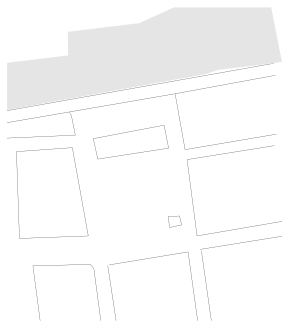
Historia Renoverat stadsrum.

Arkitektonisk karaktär Platta ytor och en byggnad som karakteriserar platsen.

Vad gör man här, eget intryck

Rader av lindar riktar sig mot en vacker gul byggnad som är placerad längst med torgets långsida. Längs med sidorna finns ett antal parkeringsplatser och ett par uteserveringar. En mindre fontän och dekorativa lampor är placerade på torget. I övrigt är torgytan tom men torgets storlek och byggnad, som dominerar torget gör att torget inte upplevs som ödsligt. Här förekommer torghandel som Bondens marknad med närproducerad mat och kring torget finns flera affärer och kaffeér med ekologiskt närproducerad produkter. Med liknande aktiviteter där man även inkluderar byggnaden som saluhall ¹ skulle Drottningtorget kunna utvecklas till ett salutorg.

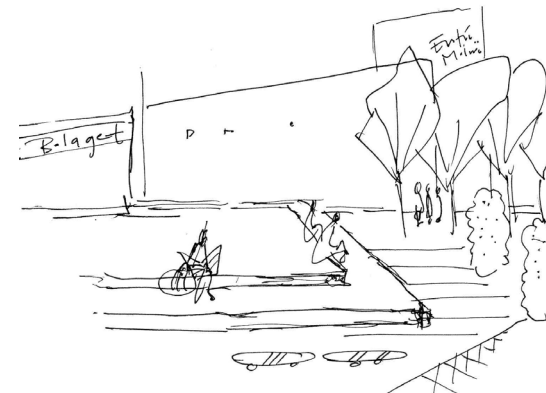
VÄRNHEMSTORGET

Läge Utanför den historiska stadskärnan och 25 min promenad från Stortorget.

Stadsrumstyp Trafikplats.

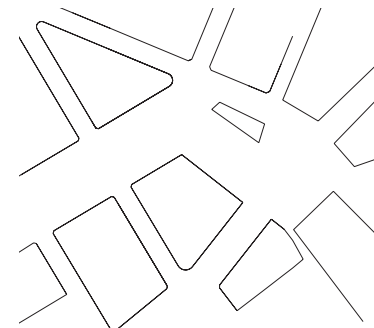
Historia Renoverat stadsrum.

Arkitektonisk karaktär Platta ytor med element som ett stendäck och en byggnad för lokaltrafik som karakteriserar platsen.

Vad gör man här, eget intryck

Värnhemstorget är ett torg utan tydliga avgränsningar. Torget är en knutpunkt för lokaltrafiken i Malmö och trafikerade gator omger tre av torgets sidor. Kungsgatans trädallé avslutas vid torget och gör den delen av torget till en plats för uppehåll. Ett upphöjt stendäck möjliggör skateboardåkning och här finns även ett utomhuspingisbord. Sådana tillfälliga och lekfulla aktiviteter tycks passa ett torg med ett ständigt omlopp av människor, som byter bussar eller passerar till matvarubutiker, från närliggande bostadsområden och studentbostäder.

LILLA TORG

Läge Mitt i staden och i direkt anslutning till Stortorget.

Stadsrumstyp Uppehållstorg.

Historia Renoverat stadsrum.

Arkitektonisk karaktär Platta ytor.

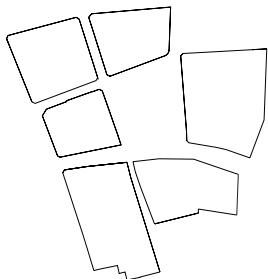

Vad gör man här, eget intryck

Lilla torg har det restaurangutbud som Stortorget saknar och här trängs flera uteserveringar på den lilla torgytan. Restauranger, lunchställen och barer gör torget till en aktiv plats många timmar på dygnet. Att uppehålla sig här kräver att man köper något på en av de många uteserveringarna. Vintertid fanns här den isbana som för något år sedan placerades på Stortorget.

På torget, som är från 1590-talet¹ finns ett stort planträd vilket tillsammans med markbeläggningen och de mindre, äldre husen ger en historisk känsla. Lilla torg ligger i direkt anslutning till Stortorget vilket ger en speciell situation med två torg så nära inpå varandra.

Stortorgets parkering och att där inte finns någon visuell kontakt mellan torgen gör att den närheten inte är så påtaglig.

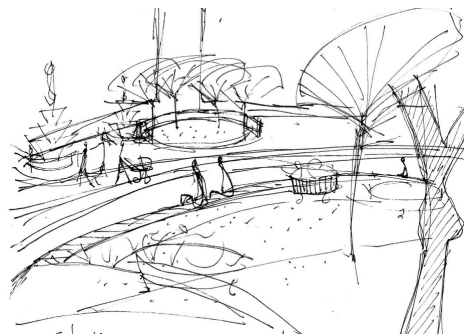
GUSTAV ADOLFS TORG

Läge Mitt i staden och fem minuters promenad från Stortorget.

Stadsrumstyp Uppehållstorg och trafikplats.

Historia Renoverat stadsrum.

Arkitektonisk karaktär Sammansatta karaktärer.

Vad gör man här, eget intryck

Gustav Adolfs torg är nästan lika stort som Stortorget men torgytan är uppdelad på ett sätt som gör att man inte upplever torget som så stort eller ödligt som Stortorget. På torgytan finns upphöjda rundlar som tillsammans med högt uppvuxna träd, blomsterplanteringar och ett flertalet fontäner delar upp torget i mindre platser. Gustav Adolfs torg är en del av Södergatan och periodvis är det en ständig ström av människor, som rör sig över torget. Här stämmer många träff om de ska mötas i stan eller sitter ensamma och iakttar människor, som passerar. Sittplatser finns i form av bänkar under träd och på de upphöjda rundlarna längst med gångstråket. Mönstret i markbeläggningen leder effektivt människor diagonalt över torget.

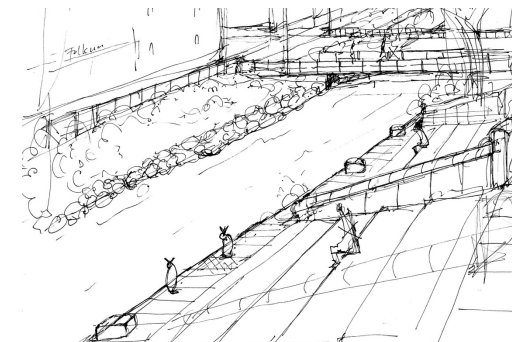
SÖDERTULL

Läge Kanten av den gamla stadskärnan och tio minuters promenad från Stortorget.

Stadsrumstyp Uppehållstorg och promenad.

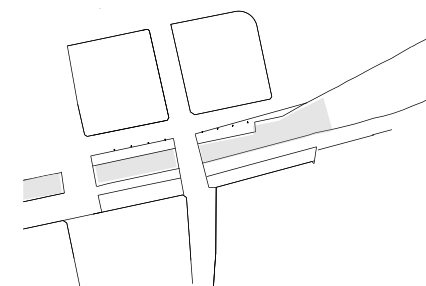
Historia Nyetablerat stadsrum.

Arkitektonisk karaktär Nybyggda samlade kompositioner.

Vad gör man här, eget intryck

Södertull är en plats med trappor ner mot kanalen. Trapporna dekorerats av konstnärligt utformade vattenrännor och mindre kattstatyer. Södertull kan man stanna till vid, under en promenad längst med Södergatan. Här kan man sitta i solen i trapporna ner mot kanalen och titta på människor som passerar på Davidshallsbron eller med trampbåtar och kajaker i kanalen nedanför.

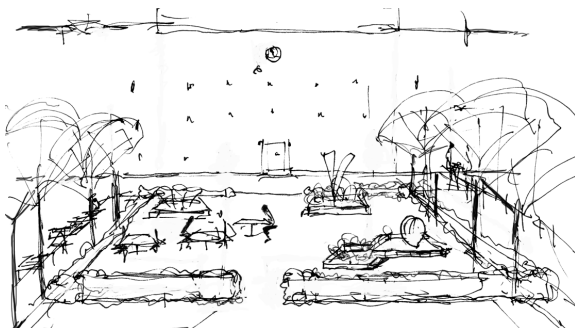
DAVIDSHALL

Läge Utanför den historiska stadskärnan och 15 min promenad från Stortorget.

Stadsrumstyp Uppehållstorg och centralt stadstorg.

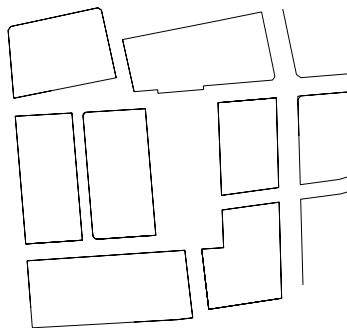
Historia Snart renoverat stadsrum.

Arkitektonisk karaktär Platta ytor med element.

Vad gör man här, eget intryck

Davidshall är ett lugnt torg vid sidan av Södergatan. Trädrader ramar in tre av torgets kanter och riktar sig mot det höga och murgrönebeklädda Polishuset. En del av torget är parkering och på den andra delen finns plats för kafémöbler från omkringliggande uteserveringar. Här finns också lösa bänkar, blomsterarrangemang och ett antal mindre fontäner. En planerad upprustning av torget innebär att ett underjordiskt garage ersätter parkeringen vilket frigör en stor del av torgytan. Här kommer att finnas ett trädäck vilket ger möjlighet att slå sig ner på torget utöver uteserveringar. Träden kommer att ersättas med magnolior och i markbeläggningen kommer detaljer från de omkringliggande husens fasader att märkas.¹

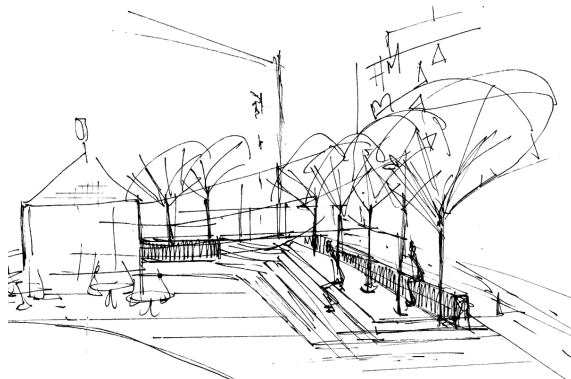
TRIANGELN

Läge Utanför den historiska stadskärnan och 20 min promenad från Stortorget.

Stadsrumstyp Uppehållstorg och trafikplats.

Historia Nyetablerat stadsrum.

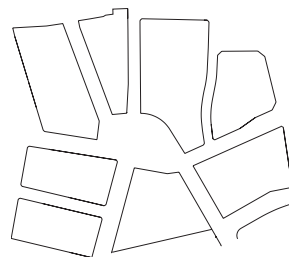
Arkitektonisk karaktär Platta ytor med element.

Vad gör man här, eget intryck

Södergatan avslutas av Triangelplatsen.

Mot en trafikerad gata finns en enkel trädrad placerad vid en lägre mur med trappa. Torgytan nedanför trappan rymmer en kiosk med uteservering och en stor vattenfontän. Människor passerar vid sidan av torget på väg ner genom staden. Trafiken från de närliggande gatorna märks väl, men sittplatser i trappa och på mur är vända bort från gatan och torgytan är nedsänkt och därmed på en annan nivå än den mest trafikerade gatan. Det är en stökig men charmig plats där Malmö känns som en lite större stad.

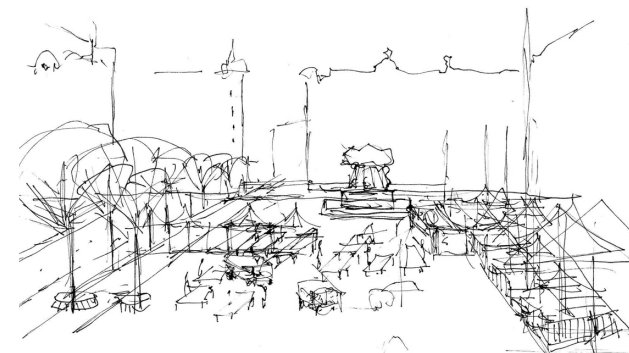
MÖLLEVÅNGSTORGET

Läge Utanför den historiska stadskärnan och 30 min promenad från Stortorget.

Stadsrumstyp Centralt stadstorg.

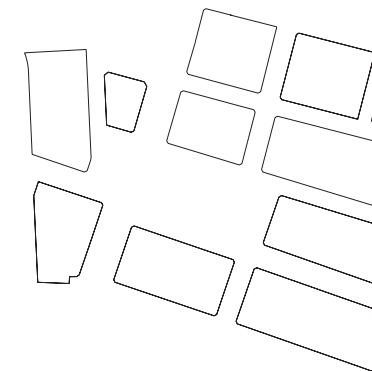
Historia Renoverat stadsrum.

Arkitektonisk karaktär Platta ytor med element.

Vad gör man här, eget intryck

Trädrader kantar torgets sidor och vid torgets kortända står statyn "Arbetets ära", som symboliserar områdets arbetarhistoria. Möllevångens frukt- och grönsaksmarknad är torgets huvudattraktion och under sommarhalvåret fylls torget med stånd och människor, som kommer tidigt på morgonen för att handla. Uteserveringar finns på torgets ena sida. I övrigt uppehåller sig människor längs med fasaderna eller vid statyn där man kan sitta och vänta eller betrakta människor, som passerar över torget. Vid flera tillfällen arrangeras mindre konserter och festivaler på torget, med anknytning till stadsdelen, som tex Möllevångsfestivalen.

¹ Informationsblad från Malmö stad.

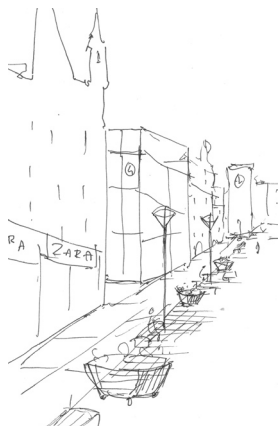
SÖDERGATAN

Läge Södergatan sträcker sig från Stortorget till Triangelplatsen.

Stadsrumstyp Promenad.

Historia Renoverat stadsrum.

Arkitektonisk karaktär Gågata.

Vad gör man här, eget intryck

Södergatan är en bilfri bredare gågata, som börjar vid Stortorget och som bryts av med Gustav Adolfs Torg, Södertull, Triangelplatsen och flertalet trevliga sidogator. Förutom uteserveringar finns flera lösa bänkar. De flesta rör sig mellan affärer eller står och pratar med någon bekant. Sommar och vintertid sker försäljning i mindre, temporära bodar och det händer att gatumusikanter uppträder längs med gatan.

SÖDRA FÖRSTADSGATAN

Läge Södergatan byter vid Triangelplatsen namn till Södra förstadsgatan och sträcker sig sedan vidare ner genom staden.

Stadsrumstyp Promenad.

Historia Renoverat stadsrum.

Arkitektonisk karaktär Trafikerad gata.

Vad gör man här, eget intryck

Efter Triangeln övergår Södergatan till Södra förstadsgatan och ändrar därmed karaktär till en smalare stadsgata med biltrafik, bussar gående och cyklister. Sträckan har i stort sett samma karaktär hela vägen, med större och mindre butiker och kafeér. Gatan är för smal för uteserveringar och bänkar, så många uppehåller sig vid gatukorsningar och vid utgångar till gallerian vid Triangeln eller andra större varuhus. Något kvarter in från Södergatan byggs en av uppgångarna för Citytunneln och en torgplats som då kommer vara en del av sträckan.

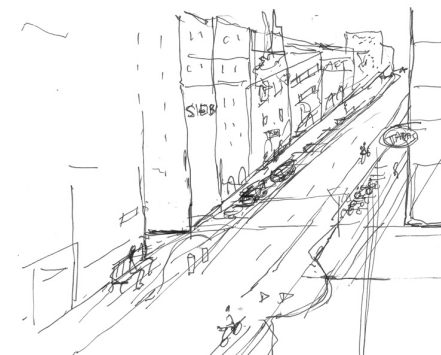
ÖSTRA FÖRSTADSGATAN-ÖSTERGATAN - ADELGATAN-VÄSTERGATAN

Läge Östra förstadsgatan och Östergatan sträcker sig från Värnhemstorget vidare till Adelgatan och till Västergatan som avslutas vid Kungsparken.

Stadsrumstyp Promenad,

Historia Renoverat stadsrum.

Arkitektonisk karaktär Trafikerad gata.

Vad gör man här, eget intryck

Det här är den gatusträckning som Malmö började växa från för 800 år sedan.¹ De fyra gatorna varierar i karaktär och man rör sig från den smala och trafikerade Östra förstadsgatan med små butiker och restauranger till den bredare Adelgatan, närmast Stortorget och slutligen den smalare Västergatan som avslutas i Kungsparken. Alla gator är mer eller mindre trafikerade men de bredare partierna vid Östergatan och Adelgatan gör det lättare att som cyklist eller gående ta sig fram. Stortorget är en viktig länk för att på sikt stärka det öst-västliga stråket.² och dess koppling till det nord-sydliga stråket genom staden.

¹ www.malmo.se

² Stortorget i Malmö-program för projekttävling 2008.

NU

Stortorget-evenemangstorget

Inventeringen av de tolv stadsrummen visar att Stortorget inte har samma självklara funktion som många av de andra närliggande stadsrummen, som Lilla torg med sina uteserveringar, Möllevångstorget med sin frukt-och grönskasmarknad, Davidshall som är en paus vid sidan om gågatan eller Gustav Adolfstorg som är en självklar mötesplats i centrala Malmö.

Men Stortorgets storlek och lokalisering i staden gör torget lämpligt för större evenemang och torget har därmed en funktion som de andra närliggande stadsrummen saknar. Här arrangeras regelbundet bla Malmöfestivalen. På vintern byggs en isbana och på sommaren ordnas volleybollturneringar. Torgrummet fylls då med ett stort antal människor i olika åldrar och från olika stadsdelar. De varierade och ibland lite udda aktiviteterna som tar plats i den medeltida stadskärnan, blir dessutom roliga inslag och förändrar torgets karaktär under korta perioder. Stortorget har även en speciell plats i mångas medvetande för när större händelser av betydelse ägt rum så är det hit många åker för att fira, alltifrån Malmö FFs seger i fotboll till Kosovos självständighetsdag. Mellan de större evenemangen passerar många över torget men få stannar till, då torget i övrigt inte inbjuder till uppehåll.

Stortorget-ett torg som man passerar

När Stortorget anlades var det en av de viktigaste platserna i staden. Det 140x140 m² stora torget innebar att 20 % av Malmös dåvarande bebyggelse revs.¹ och torget, representerade staden tillsammans med S:t Petri kyrka, Residens och Rådhuset. Idag är sammanhanget kring torget annorlunda men torgets centrala läge är fortfarande av betydelse. Centralstationen ligger endast två kvarter bort och hit anländer besökare och turister från Köpenhamn och resten av Europa med tåg eller buss.² När man sedan tar sig vidare ner genom staden så är Stortorget det första torget man möts av och det första mötet med Malmö stad. Här ställer sig kanske många besökare frågan vad Malmö har att erbjuda och hur man tar sig vidare genom staden. Från Stortorget är det gång och cykel avstånd till de valda stadsrummen och till andra intressanta och centrala platser i Malmö.

¹ Föreläsning, Anders Reisnert Stadsantikvare, Malmö stad.
² www.malmostad.se

SEDAN

Stortorget-var dag och fest

I Malmö är avstånden korta mellan stadsdelar av olika karaktär men det kan ändå innebära att många Malmöbor sällan besöker de centrala delarna av staden. Stora evenemang och gemensamma projekt mellan stadsdelar bryter människors rörelsemönster och bidrar till att olika människor möts och ser varandra.¹ Malmö stads arrangemangsenhet ordnar varje år ett tjugotal arrangemang i staden som syftar till att Malmöborna ska lära känna en ny stadsdel eller fira högtider tillsammans.² Några av dem äger rum på Stortorget och torget är då med sin storlek och lokalisering utmärkt som ett "evenemangstorg."

"Malmöfestivalen är en mötesplats som har något att erbjuda de allra flesta, den finns där, egentligen på flera platser och bara en vecka varje år men får malmöborna att vallfärda till centrum för att pröva mat och musik. Blandningen är rik och toleransen är stor!"³

Stortorget borde även fylla en funktion som "mötesplats i vardagen"

De till Stortorget närmsta stadsrummen har sådana funktioner som Gustav Adolfstorg och Lilla torg. Stortorget är liksom Gustav Adolfstorg beläget längs med en promenad från den Inre hamnen och vidare ner genom staden. Här passerar en stor mängd människor och nybyggnationer i torgets närhet kan bidra till att en större mängd människor kommer att röra sig från norr till söder genom staden. Det borde finnas ett behov för ytterligare ett torg för uppehåll men som till skillnad från Lilla torg erbjuder uppehåll utöver utserveringar och som på annat sätt än Gustav Adolfs torg blir en mötesplats i staden.

Stortorget-mötet med staden

Stortorget borde vara ett torg som i en expanderande Öresundsregion har samma betydelse som Kungens nytorv i metropolen på andra sidan sundet. Stortorgets läge vid Centralstationen och till de valda stadsrummen motiverar torgets funktion som ett torg som representerar staden och en informationsplats där besökare och malmöbor kan informera sig om vad som händer i Malmö, aktuella evenemang och nybyggnationer. Här kan man guidas vidare genom staden, till fots eller med en hyrd stadscykel.

¹ Möten i staden om vikten att se den andre i vardagen. Dialog-pm, Malmö stadsbyggnadskontor s 36 ff.
² www.malmostad.se
³ Möten i staden om vikten att se den andre i vardagen. Dialog-pm, Malmö stadsbyggnadskontor s 36 ff.

Fig.4 Gustav Adolfs torg- en självklar mötesplats i centrum.

Fig.5 Lilla torg och uteserveringar.

Fig.6 Möllevångstorget efter frukt- och grönsaksmarknad.

Fig.7 Drottningtorget-ett salutorg?

TRANSPORT, PROMENAD OCH UPPEHÅLL KRING STORTORGET?

Jag har valt att redovisa ett antal sträckor som visar trafiksituationen kring Stortorget, gällande cykel- biltrafik och gående. Vidare redovisas ett antal platser kring Stortorget som inbjuder till uppehåll.

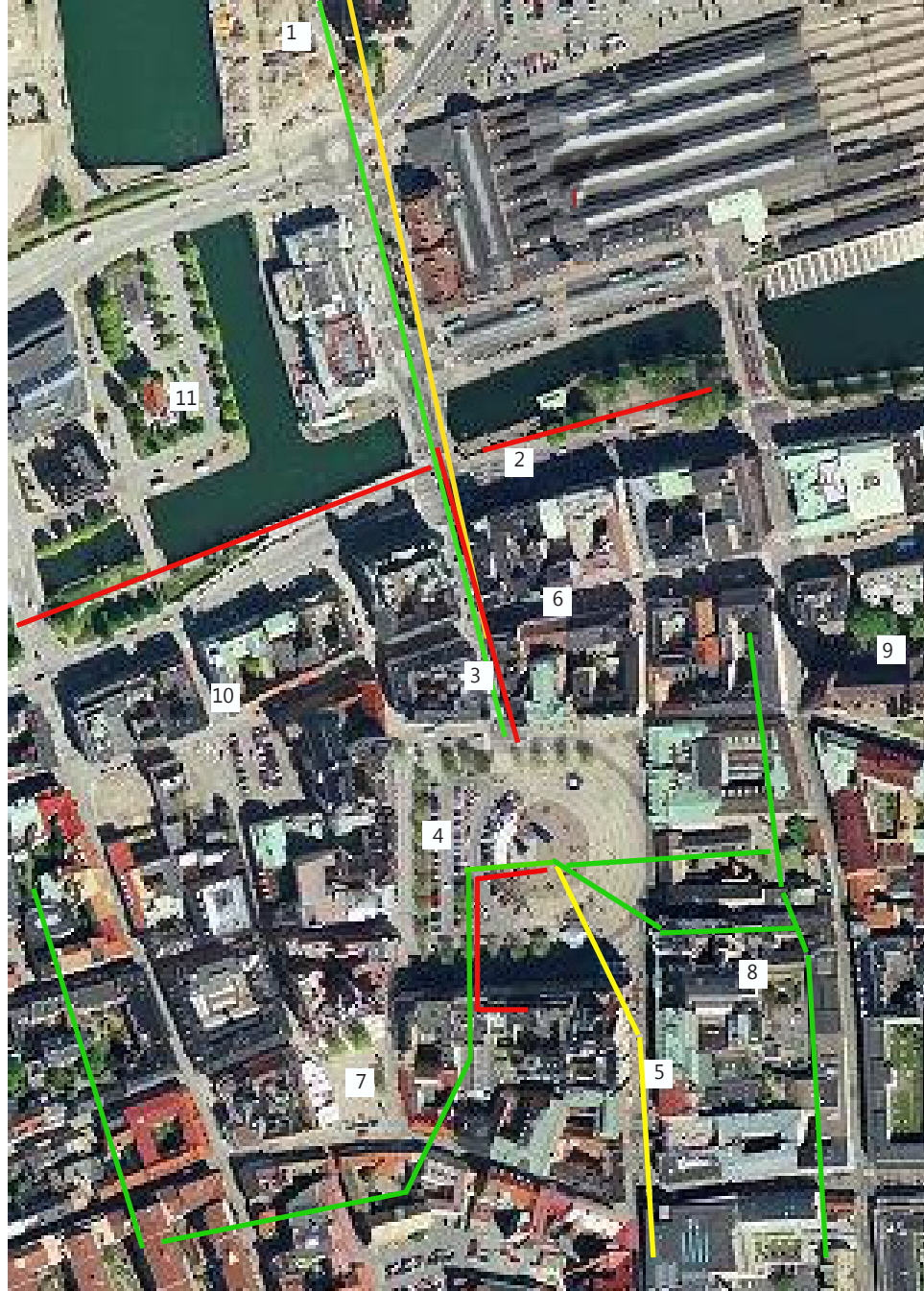

Fig.8
Karta 1

1. MALMÖ HÖGSKOLA
2. NORRA VALLGATAN
3. HAMNGATAN
4. CA 100 PARKERINGSPLATSER
5. SÖDERGATAN
6. VÄSTERGATAN-ADELGATAN
7. LILLA TORG
8. GÅRD MED KLOCKTORN
9. ST: PETRI KYRKA
10. GAMLA VÄSTER
11. ANDRA PARKERINGSMÖJLIGHETER

Sträckor där biltrafiken är dominerande (karta 1) och påverkar Stortorget. Infart för bilar till parkering. (karta 2)

Dominerande cykelstråk i nord sydlig riktning genom staden (karta 1) och cykelstråk som över torget. (karta 2)

Promenadsträcka som dominerar mellan Centralstationen och Inre hamnen (karta 1) och den tydligaste rörelseriktningen över torget. (karta 2)

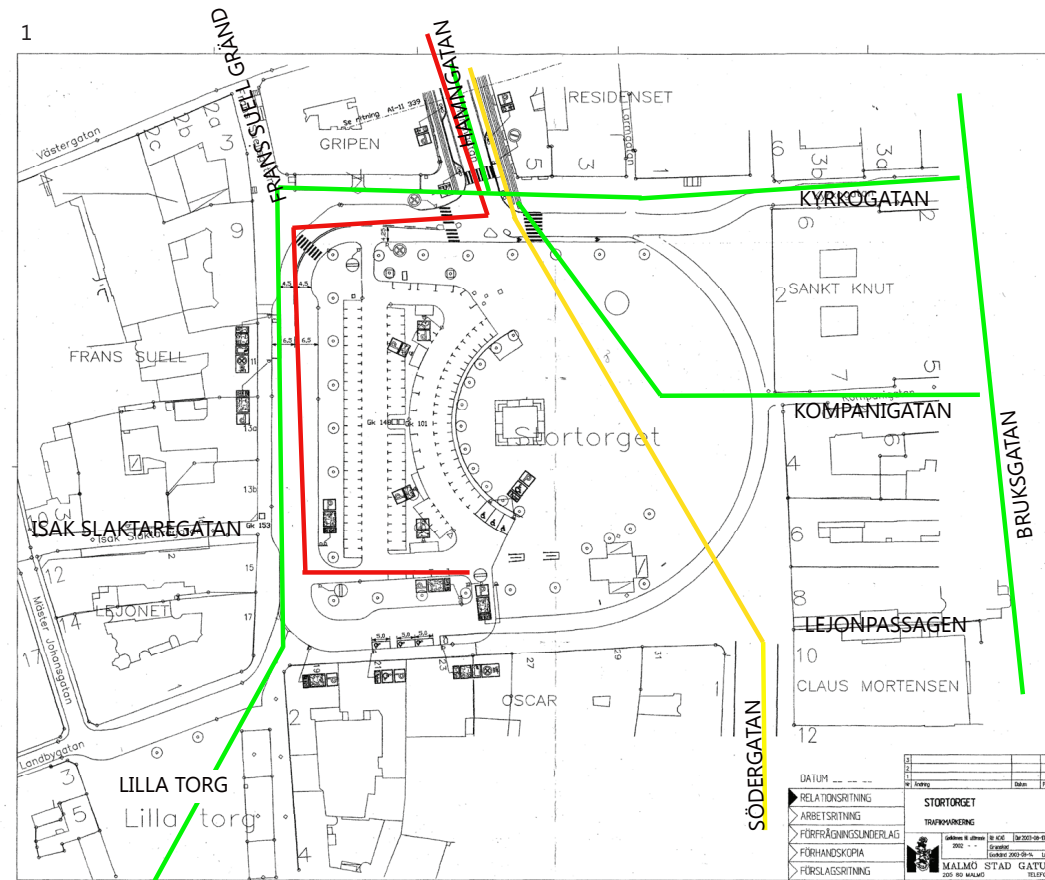

Fig.9
Karta 2

NU

Ca 100 parkeringsplatser

Inventeringen visar att upplevelsen av Stortorget påverkas mycket av parkeringen och trafiksituationen kring torget. Hamngatan är en av de viktigaste entreéerna till Stortorget och en del i en promenad mellan Inre hamnen och vidare genom staden. Här samsas bilister, cyklister och gående. Från Norra Vallgatan, som är en del av bilhuvudstråket genom centrum, svänger bilister in för att upptäcka att det inte finns lediga parkeringsplatser, vilket orsakar bilköer på den enda och korta infarten till torget.

De ca hundra parkeringsplatserna, som idag finns på torget och tar upp hälften av torgytan, är i sammanhanget ett mindre antal men har stor effekt på Hamngatan som entreé och upplevelsen av själva torget. Merparten av parkeringarna används av dem som arbetar i närheten av torget och inte till korttidsparkering. På gångavstånd från Stortorget finns flertalet parkeringshus, vilket kan vara ett alternativ för de som flera dagar i veckan har behov av parkering i området. De ombyggnationer som sker vid den Inre hamnen kan innebära fler parkeringsmöjligheter.¹ Hotell och restauranger, som finns på torget har behov av varutransporter och framkörning av taxi för tex. rörelsehindrade, äldre och de som nyttjar hotellen. De flesta varutransporter sker på morgonen vid Hamngatan och vid den sydvästliga infarten till Lilla torg och taxibilar stannar endast tillfälligt på torget.

(karta 1)

Hamngatan, Södra förstadsgatan och passagen till Lilla torg är de mest utmärkande entreéerna till torget. En tydlig rörelseriktning finns idag över torget från Hamngatan till Södergatan och parkeringen. En lika självklar rörelseriktning finns från Hamngatan till Lilla torg vilket parkeringen förhindrar och gör att Stortorgets och Lilla torg nära relation till varandra inte är så tydlig. Många rör sig också längs med torgets kanter, då det inte är möjligt att röra sig över hela torgytan. På torget cyklar många från Hamngatan och vidare till Lilla torg eller till både Kompanigatan och Kyrkogatan. Några cykelvägar i nordsydlig riktning genom staden ansluter till torget från Lilla torg och de mindre passagerna. Ett cykelstråk planeras i öst västlig riktning förbi St: Petrikyrkan, Kyrkogatan och till Stortorget.

(karta 2)

Närbelägna platser

De närmsta kvarteren kring Stortorget hyser flera fina miljöer och charmiga passager. Kompanigatan leder från Stortorget till en innergårdslänkande plats med ett klocktorn och Kyrkogatan leder förbi St: Petrikyrkan som är en vacker kyrka och plats. Isak Slaktaregata leder från torget vidare till Gamla Väster som består av bebyggelse från den historiska stadskärnan och även Lejonpassagen är en fin passage till torget. De närbelägna platserna inbjuder inte till uppehåll och passagerna upplevs inte som del av torget då flertalet har avvikande markmaterial och ingångarna från torget upplevs i flera fall som otydliga.

(karta 1)

SEDAN

Torget på de gåendes villkor

Att minska trafiken i områden har positiva effekter när det gäller den sociala aktiviteten på platser. Etableringen av gånggator och trafikfria zoner innebär att folk uppehåller sig längre och att aktiviteten ökar och blir mer varierad.¹

Hamngatan skulle bli en tydligare entré till Stortorget som gånggata från Adelgatan och torget skulle upplevas synligare från Centralstationen. Det skulle vara en del i att minska intrycket av att trafiken från Norra Vallgatan dominerar sträckan och möjliggöra en trevligare promenad för de som dagligen rör sig från staden, förbi torget och vidare till Centralstationen och Inre hamnen. Genom att ta bort parkeringen skulle torget upplevas som en helhet, rörelseriktningen till Lilla torg och situationen med två torg nära inpå varandra skulle förtydligas.

Med enbart Kyrkogatan som infart för cykel i öst västlig riktning skulle cykelstråket över torget förtydligas och kopplas till cykelstråket från St: Petrikyrka och Bruksgatan. En angöringzon längs med torgets sidor skulle möjliggöra nödvändiga varutransporter men torget skulle vara på de gåendes villkor. Att längs med Norra Vallgatan, annonsera om lediga parkeringsplatser och parkeringsmöjligheter, visar att det finns flera möjligheter att parkera i centrum och minskar risken att bilister cirkulerar ett extra varv för att hitta en parkeringsplats.

Närbelägna platser för uppehåll

Att inkludera närbelägna mindre platser och passager i omgestaltningen av Stortorget, gör området mer enhetligt och attraktivt. Innergården med klocktornet och St: Petrikyrkan är platser nära Stortorget som kan fungera som mindre mötesplatser och få människor att stanna upp och vilja vistas i området.

1 Workshop-trafik.

1 Livet mellan husen, Jan gehl s 125.
2 Workshop-trafik.

Fig.10 Hamngatan

Fig.11 Ca 100 parkeringsplatser

Fig.12 Cykelväg från Kyrkogatan

Fig.13 Lejonpassagen

Fig.14 Klocktorn

Fig.15 St: Petri kyrka

VAD FINNS PÅ STORTORGET?

Konstnär Ryttarstaty föreställande Carl X Gustav av John Börjessons, Optimistorkestern av Yngve Lundell, torgbrunnsfontän av Stig Blomberg.

Läge Mitt i staden.

Stadsrumstyp Monumental plats och byggnader som karakteriserar platsen.

Historia Renoverat stadsrum, senaste renoveringen 1978.

Arkitektonisk karaktär Platta ytor med element.

-
- The map shows the Stortorget area in Malmö, Sweden. Key features include:
- Streets:** Västergatan, Kyrkogatan, Kompaniegatan, Lejonpassagen, Södergatan, Landbyvägen, and Lilla torg.
 - Buildings and Landmarks:**
 - Hotel Kramer
 - Residens
 - St. Petri Kyrka
 - Rådhuset
 - Köckska Huset
 - Lokal Restauranger
 - Isak Slaktaregatan
 - Lejonet
 - Lilla Torg
 - Oscar
 - Claus Mortensen
 - Kafeer
 - Apoteket Lejonet
 - Gård med Klocktorn
 - Map Details:**
 - Numbered buildings (1-10) are marked in the central square.
 - A red crosshair is drawn over the map, with 'A' at the bottom and 'B' at the top.
 - The map is oriented with North at the top.

N 50

NU

Stort och ödsligt

Inventeringen visar att intrycken av Stortorget är många. Vackra byggnader från olika tidsperioder, en parkering och torgets storlek på 17000 m² dominerar bilden.

Med dagens utformning så har inte byggnaderna som Rådhuset, Residenset, Hotell Kramer och Apoteket lejonet en framträdande roll. Parkeringen delar upp torgytan och markbeläggningens mönster och färger bidrar till att man inte inte upplever torget som en helhet. Högt uppvuxna plataner följer tre av torgets långsidor och klippta plataner är samlade längs med den halvcirkelformade stenmuren.

De högt uppvuxna trädens placering och avstånd bidrar till en viss struktur på torget. I övrigt är intrycket av torget "rörigt" då postlådor, en telefonkiosk och tillfälliga bänkar upplevs som "utslängda" på torget.

Ryttarstatyn är en historisk symbol och har en central placering på torget. Statyns placering låser många av torgets användningsmöjligheter och en upplevelse av ett mer öppet och flexibelt torg. Den dekorativa torgbrunnsfontänen symboliserar en del av torgets historiska funktion och är placerad i linje med Rådhuset, och tycks få mycket uppmärksamhet av turister och förbipasserande.

Trafiksituationen och att att torget upplevs som "för stort" och ödsligt gör att torget inte inbjuder till uppehåll. De som uppehåller sig vid torget gör det vid kiosken, uteserveringar, vid sockeln till ryttarstatyn och vid de bänkar som under sommarhalvåret är utplacerade längs med torgets östra sida.

SEDAN

Storslaget och mindre skala

Om parkeringen flyttades från torget och en enhetlig markbeläggning bredde ut sig från "vägg till vägg" skulle torgets byggnader dominera torget mer och deras variation skulle framhävas. Även torgets form skulle upplevas som tydligare om markbeläggningen följde platsens form. Att flytta ryttarstatyn från torget skulle ge möjligheter för ett mer öppet och flexibelt torg. Ett alternativ skulle vara att flytta statyn till ett museum, som erbjuder information om dess historia.

En uppdelning av torget i två delar, en uppehållsdel och en mer flexibel och öppen del skulle ge möjlighet att vistas på torget mellan de stora evenemangen. En större spridning på aktiviteter både under dagen och året.¹ skulle göra torget till en mer aktiv plats.

En småskaligare del på torget skulle tillföra skala och minska intrycket av torget som stort och ödsligt. Att här finns alternativ till uppehåll utöver uteserveringar och möjligheten att sitta och betrakta människor som passerar eller uppleva någon av de mindre utställningarna som kan ta plats innebär ett mer kravlöst uppehåll på torget.²

1 Livet mellan husen, Jan ghel s 125.

2 Stadsrum människorum, Ulla Jergeby.

Fig.17 Apotket Lejonet

Fig.18 17000 m²

Fig.19 Hotel Kramer och Kockska huset

Fig.20 Rytarstaty

Fig.21 Rådhuset och torgbrunnsfontänen

Fig.22 Service och information

Fig.23

INSPIRATIONSTORG

Tre torg har bidragit till för idéförslaget användbara delar. Det är Kungens Nytorv i Köpenhamn, Stortorget i Kalmar och Stortorget i Karlskrona. Hos inspirationstorgen ville jag hitta bra egenskaper när det gäller förhållandet mellan ytor, byggnader och trädplanteringar för att sedan prova de egenskaperna i det här sammanhanget.

KUNGENS NYTORV I KÖPENHAMN

Kungens nytorv ligger centralt i Köpenham och nära Nyhamn och vattnet. Torget anlades 1670 och fick en genomgripande renovering 1850. År 2004 renoverade Köpenhamns kommun hela platsen, vilket innebar en omgestaltning från torgets mitt och ut till fasaderna. Idag används torget för större evenemang och det finns ett antal uteserveringar på torget.

Trafikerade gator omger torgets sidor och torgets centrala del består av en blomster- och gräsanläggning och en rittartsty i mitten. Runt planteringen är bänkar placerade varifrån man kan sitta och blicka ut över torgytan, dubbla rader av lindar och de byggnader som omger torget. Markbeläggningen består av slipad och oslipad granitsten och gångstråk är markerade med större stenar som följer platsens form.¹ I markbeläggningen finns tekniska anordningar och olika fästen som kan användas vid olika arrangemang.

För idéförslaget användbara delar

Dubbla rader av lindar är en trevlig del av torget, då avståndet mellan träden och förhållandet till torgets öppna ytor gör att man gärna uppehåller sig och går längst med trädraderna. Den enhetliga marken följer platsens form och den runda formen i mitten av torget ger en enkel indelning och samma förhållande till byggnaderna som omger torget.

1. HOTEL D'ANGLAIS
2. KUNGLIGA TEATERN
3. METRO
4. STATY
5. DUBBLA RADER LINDAR
6. GÅNGSTRÅK
7. KIOSK

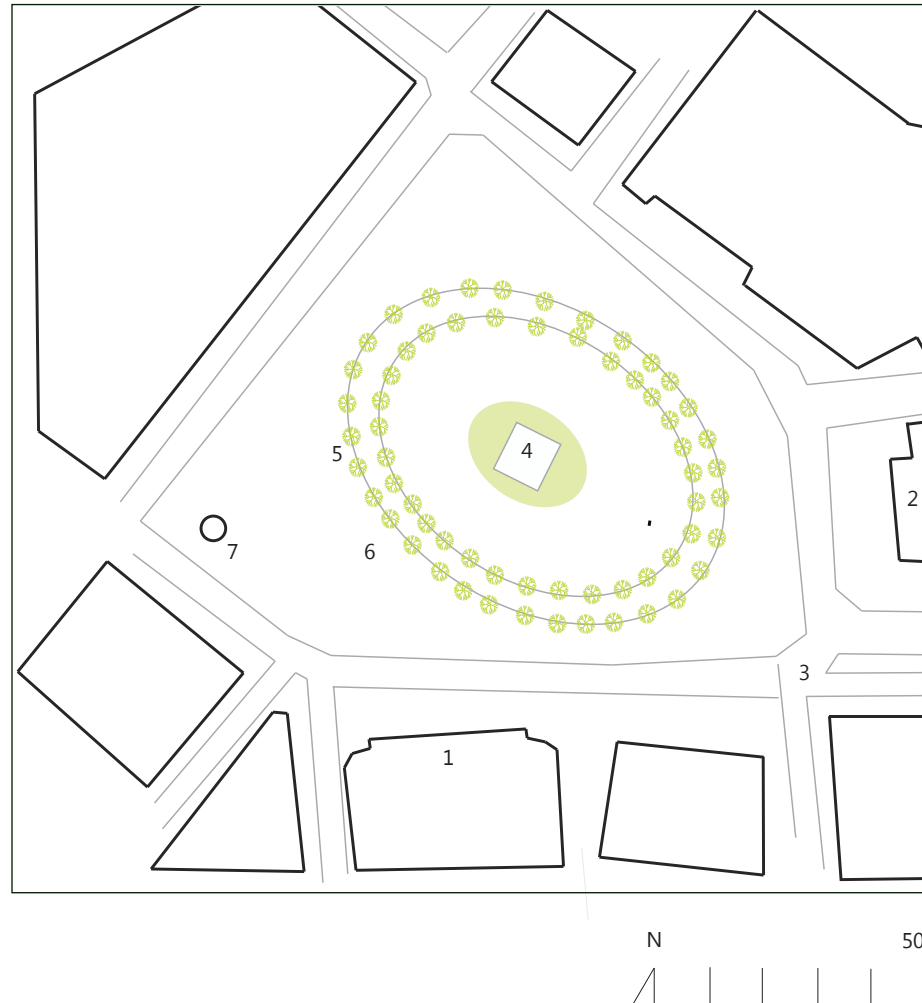

Fig.24 Enhetlig mark i olika grå nyanser och ett diskret gångsstråk.

Fig.25 Ca 10 meters avstånd mellan lindar.

Fig.26 Hotell Kramer på Stortorget är en kopia av Hotel d'Anglais. Den öppna ytan framför byggnaden gör att man uppmärksammar fasaden.

¹ Ny arkitektur i hovedstaden Copenhagen x/2006.

STORTORGET I KALMAR

Kalmar Stortorg ligger centralt i staden, i en bebyggelse som till stor del består av låga trähus. Torget är från 1600-talet och här finns stadens domkyrka. Kyrkan tillsammans med markbeläggningen karakteriserar torget. Markbeläggningen består av tre olika markmaterial, gatsten, kullersten och pigmentbundet grus.

Torget som invigdes 2003 är utformat av konstnären Eva Löfdahl och de engelska arkitekterna Adam Caruso och Peter St John. Det genomförda förslaget heter "Fields of stones" och bygger på "torget som ett stenfält." Förslaget är inspirerat från platsens gamla beläggningen av fältsten och en påminnelse om då stenen spreds över marken och omvandlingen av landsbygd till stadsbebyggelse.¹

För idéförslaget användbara delar.

De olika markmaterialen markerar på ett enkelt och diskret sätt ytor för gång och uppehåll. Effekten som den enda, stora och vackra byggnaden har på det i övrigt "tomma" torget, är svår att jämföra med Stortorget, som är betydligt större.

1. DOMKYRKAN
2. GÅNGSTRÅK
3. BRUNN

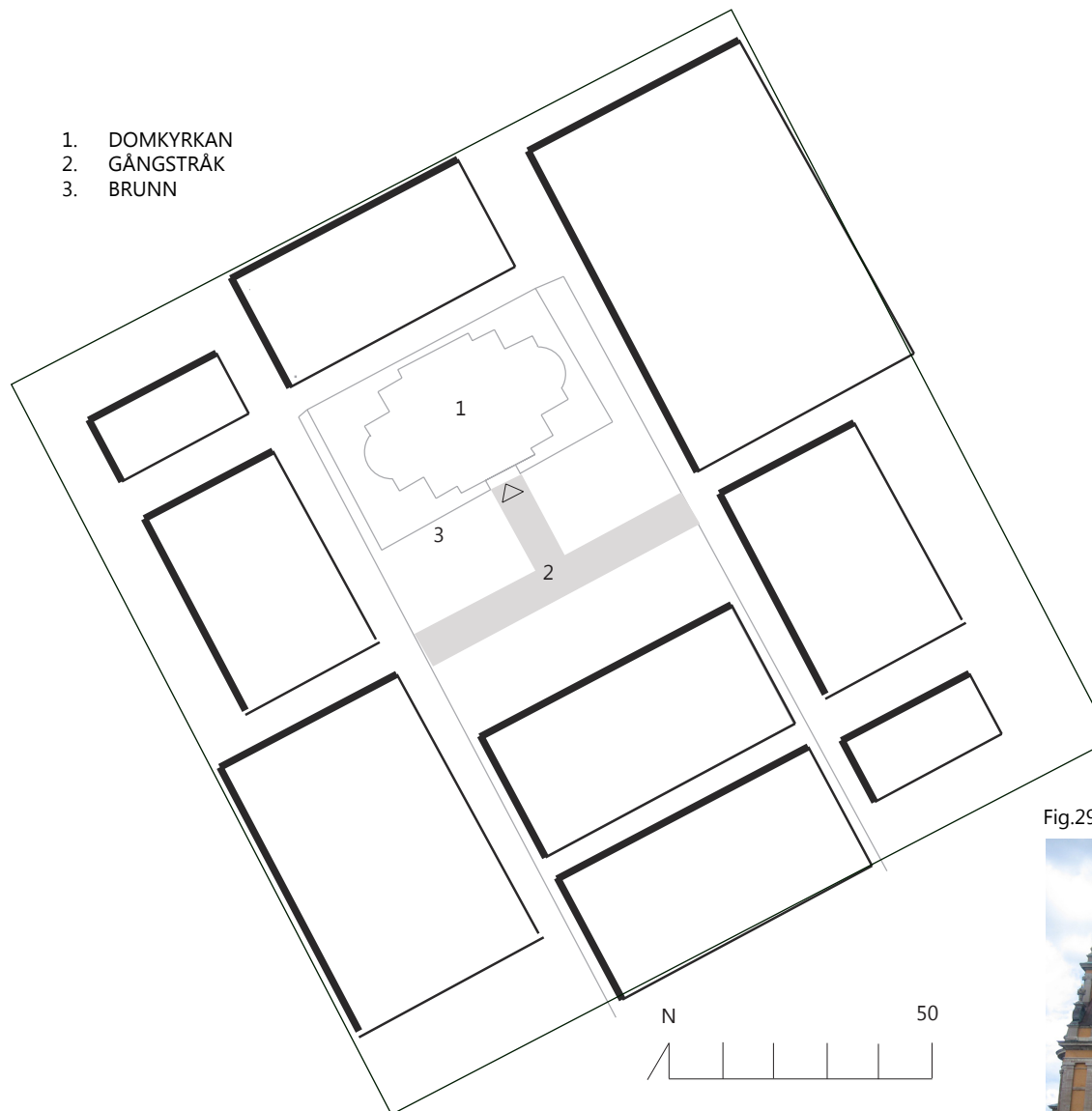

Fig.27 Gång och cykelstråk över torget och fram till Domkyrkans entré.

Fig.28 De dekorativa brunnarna är som mindre konstverk och en fin kontrast tillsammans med det "gamla" stentorget.

Fig.29 Domkyrkan

¹ hjalmar.kalmar.se, www.statenskonstrad.se

STORTORGET I KARLSKRONA

Stortorget ligger centralt i Karlskrona.

Torget används idag till marknader och parader och är delvis en parkeringsplats. Torgets sträcker sig mellan Rådhuset och kyrkan och en staty är placerad i mitten av torget. I "Strategi Karlskrona" ingår ett stadsrumsprogram för Stortorget. Programmet har två strategier som innebär att "förstärka torgets monumnetalitet" samt att "stärka torgets kantzon" för att inbjuda till uppehåll. Förslaget framhäver monumnetaliteten och den stora skalan genom att låta torgrummet vara tomt med en enhetlig markbeläggning. Vid torgets sidor finns paviljonger och servering varifrån man kan sitta och uppleva torgrummet. Parkeringen är placerad under träd vid kyrkans baksida och sidor och vid torgets västra sida finns vattentrappor.¹

För idéförslaget användbara delar

Förslaget visar hur mindre paviljonger längs med torgets sidor möjliggör uppehåll och tillför en mindre skala på torget, och varifrån man kan uppleva hela torgrummet.

(Jag har inte besökt Stortorget i Karlskrona utan istället studerat planer, bilder och beskrivningar av torget. Eftersom det är ett ännu inte genomfört förslag, så har det fått ersätta ett besök på platsen.)

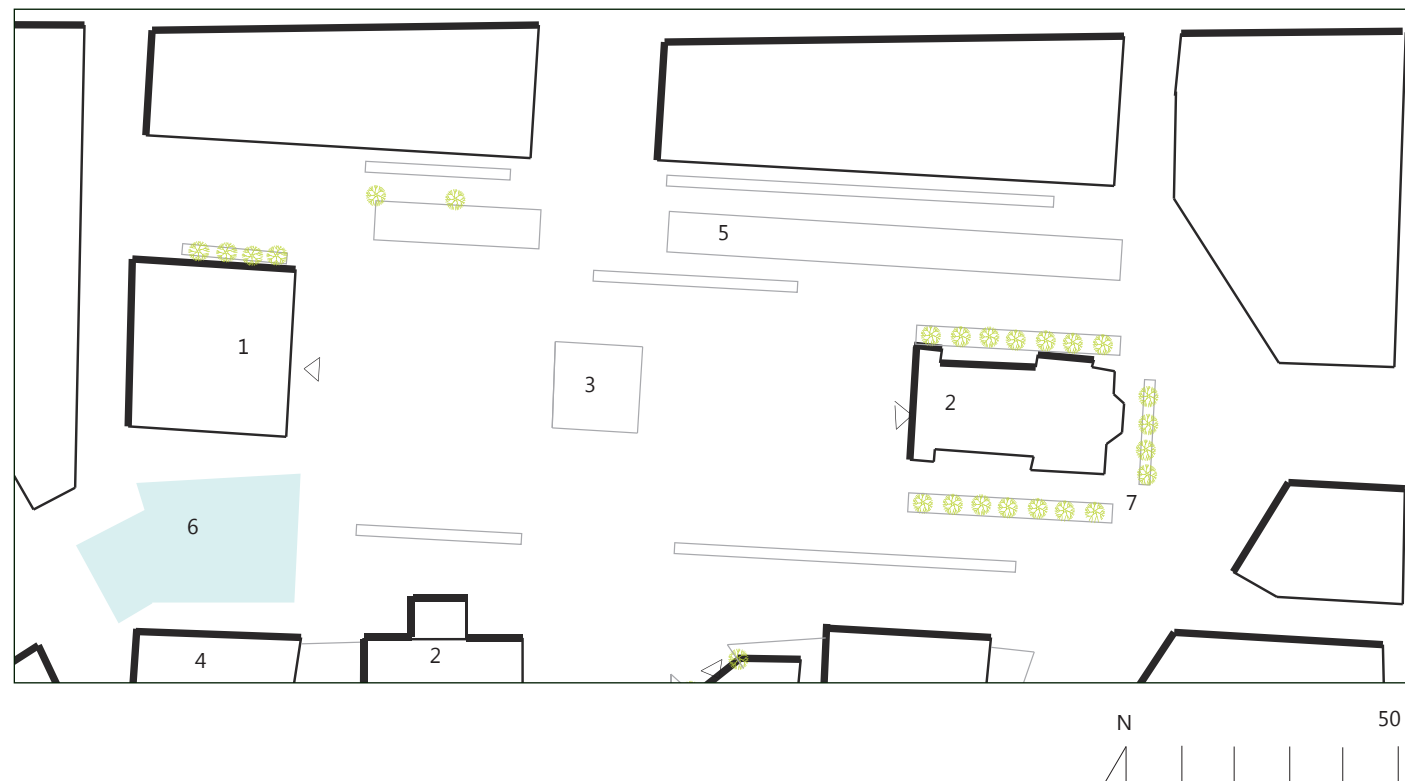
Fig.30 Kyrka och parkering

Fig.31 Torgets ytterkanter

1. RÅDHUS
2. KYRKA
3. STATY
4. BIBLIOTEK
5. PAVILJONGER OCH SERVERING
6. VATTEN
7. PARKERING UNDER TRÄD

¹ Strategi Karlskrona, Ghel architects.

WORKSHOP x 3

Teman på workshops var stadsmiljö, evenemang och trafik och beroende på tema så förhöll man sig till olika grundkoncept. Återkommande punkter att förhålla sig till var trafik, byggnader, statyer, skulpturer, monument, vatten, grönt, service och faciliteter. Deltagarna varierade beroende på tema, men var utöver anställda på Stadbyggnadskontoret representanter för Citysamverkan, som samverkar mellan detaljhandel, fastighetsägare och Malmö stad, andra organisationer och personer med olika intressen kring torget samt studenter från Malmö högskola och Alnarp. I fyra mindre grupper diskuterades olika idéförslag fram och under andra hälften av dagen utvärderades en annans grupps förslag.

WORKSHOP STADSMILJÖ

Grundkoncepten var det öppna monumentala torget, parktorget, det zonerade torget och evenemangstorget. Jag deltog i gruppen för evenemangstorget och här diskuterades hur man kombinerar Stortorget's historiska karaktär med större evenemang, ryttarstatyns omplacering på torget och hur ett "zonerat" torg med fler träd än idag skulle kunna rymma en skulpturpark eller tillfälliga utställningar.

För idéförslaget användbara synpunkter ¹

- Ett zonerat torg med fler träd.
- Ett "inre och yttre" torg med uteserveringar längs med fasaderna.

WORKSHOP EVENEMANG

Grundkoncepten var stora evenemang, små evenemang och årstidsbundna evenemang och jag deltog i gruppen för årstidsbundna evenemang. Det här var en givande workshop, med många roliga idéer angående aktivitetspaviljonger, mobila lösningar för träd och hur man på fasaderna som syns från gågatan skulle kunna använda projektioner med information och kartor över Malmö. Vidare diskuterades vikten av "bra infrastruktur" för vatten, el och avlopp på torget, användbart vid olika evenemang.

För idéförslaget användbara synpunkter ²

- Paviljonger som rymmer olika temporära aktiviteter.
- Ett restaurangstråk vidare från Lilla torg till Stortorget.

WORKSHOP TRAFIK

Grundkoncepten var parkering, gång och cykel- och busstrafik. Jag deltog i gruppen som diskuterade cykelsituationen kring torget. Här diskuterades närliggande stadsdelars utveckling och hur människor kan komma att röra sig från stationsområdet och ner genom staden. Vidare diskuterades möjligheten att satsa på ett helt bilfritt torg och vad det finns för parkeringsalternativ kring Stortorget.

För idéförslaget användbara synpunkter ³

- Hamngatan som gågata från Adelgatan.
- Ett bilfritt torg med ersättningsparkeringar vid tex Baggers plats. (Hamnområdet)
- Gårdsgata kring torget med en angöringszon för nyttotrafik.
- Ett planerat cykelstråk förbi St. Petrikyrkan.

Fig.32 Idéskiss från workshop-evenemang visar en öppen flexibel yta med mobila träd och endast några få fasta element.

Fig.33 Idéskiss från workshop-stadsmiljö. Skissen visar rörelseriktningen mellan Stortorget's viktigaste entreer, en centrerad vatten spegel och torget uppdelat i två delar, en trädell och en öppen del.

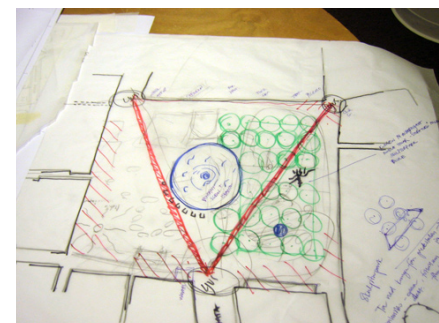

Fig.34 En karta på marken visar olika parkerings möjligheter i närheten av Stortorget och några av synpunkterna om Stortorget.

¹ Workshop-stadsmiljö

² Workshop-evenemang

³ Workshop-trafik

ENKÄTER

Enkätundersökningen och webforum syftade till att sammanfatta Malmöbors åsikter om Stortorget.

Enkäten- 'Vad tycker du om Stortorget ?' bestod av ett antal frågor och möjligheten att fritt ge sina synpunkter om Stortorget. Flertalet frågor berörde stadsmiljö, de evenemang som arrangeras på torget och trafiken på och kring torget. Enkätundersökningen genomfördes vid två tillfällen under våren 2008. Webforum/Malmö stads hemsida gav malmöbor möjlighet att under våren 2008 fritt ge sina synpunkter om hur Stortorget ska utformas och användas.

På följande sida redovisas ett axplock av de synpunkter som jag tagit fasta på och som varit användbara för idéförslaget.

Bilagor:

Enkät: 'Vad tycker du om Stortorget ?'

Sammanställning av enkät.

Sammanställning av webforum.

"Mysigt med isbanan här istället för på Lilla torg" *Gärna med träd och planteringar, det finns det plats till.*

"Känns dött – representera Malmö bättre som entré till staden"

"Ngt som lockar yngre (få chans att visa upp sig) Lokala talanger, under dagtid så att alla kan komma"

"Här är blåsigt!"

"Inte ett ställe till med arrangemang"

"Fler rum på torget, schysst öppen yta"

"Lite väl stora kala ytor, mer grönt" "Inget speciellt, tomt, inte favorittorget"

"Bra samlingsplats till konserter."

"Muren kan tas bort om parkeringen försvinner"

"Punsch paviljong med dans – musikunderhållning"

"Mer grönt, fontän Mer vatten"

"Brunnfontänen kvar"

"Ta bort statyn eller flytta den"

"Bättre på Stortorget med isbana, gärna större"

"Gratis cyklar !"

"Bilarna ska bort! Det finns ett stort nytt parkeringshus att fylla"

"Rådhuset bör visas upp och belysas. Byggnaderna bör få mer uppmärksamhet. Skyltar som visar information om byggnaderna. Speakers corner"

"Fler tillfälliga konstutställningar"

"Olika evenemang bra på Stortorget, uppträdanden bra"

"Malmöfestivalen, enda gången jag besöker torget"

"Stort och ödsligt, nästan torgskräck"

Parkeringen kan tas bort - uteserveringar istället

Ta hänsyn till historisk bebyggelse men behöver inte bygga upp något likadant. Det är viktigare än gubben på hästen

"Information, svårt att hitta på torget och mer information om det som finns runtomkring Informationscentral och kiosk ihop vore bra"

"Intrycket är mer parkering är torg, bort med parkeringen"

" Torget kan lätt bli mkt häftigt internationellt med både charm och elegans och anknytning till ett historiskt förflutet. Gör oss den glädjen att ta bort kiosken och bilarna. Jag skulle gärna se fanor som torget i Brugge (Bättre proportioner på flaggstängerna och flaggor) Ger liv och färg. Träd aleer (som tuktas) markerar torgets form och ger skuggspel. Varför inte en musikpaviljong och / eller en stor fontän med vilstolar a la Grand Palais el. Luxembourg trädgården (Paris)? En rund dansbana vore väl också häftigt."

"Få torget hänga ihop med lilla torg"

"Rådhuset bör visas upp och belysas. Byggnaderna bör få mer uppmärksamhet. Skyltar som visar information om byggnaderna. Speakers corner. Tråkigt, rådhuset - lyft fram byggnaden. Ta hänsyn till historisk bebyggelse men behöver inte bygga upp något likadant. Det är viktigare än gubben på hästen"

IDÉFÖRSLAG

STORTORGET

Landskapsarkitekt Stina Antesson.

Konstnär Konstnärligt utformad vattenspegel av en lokal konstnär/konstnärinna, Optimistorkestern av Yngve Lundell och torgbrunnsfontän av Stig Lindberg.

Läge Mitt i staden.

Stadsrumstyp Uppehållstorg och byggnader som karakteriserar platsen.

Historia Renoverat stadsrum.

Arkitektonisk karaktär Platta ytor med element.

STORTORGETS FÖRHÅLLANDE TILL NÄRLIGGANDE STADSROM?

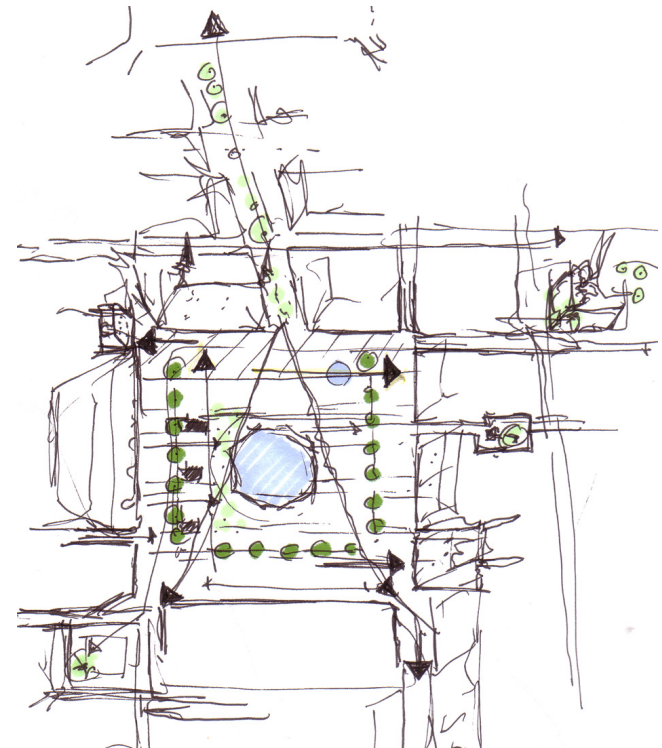
Stortorget är ett torg för större
evenemang och ett torg
"för möten i vardagen."

TRANSPORT, PROMENAD OCH UPPEHÅLL KRING STORTORGET?

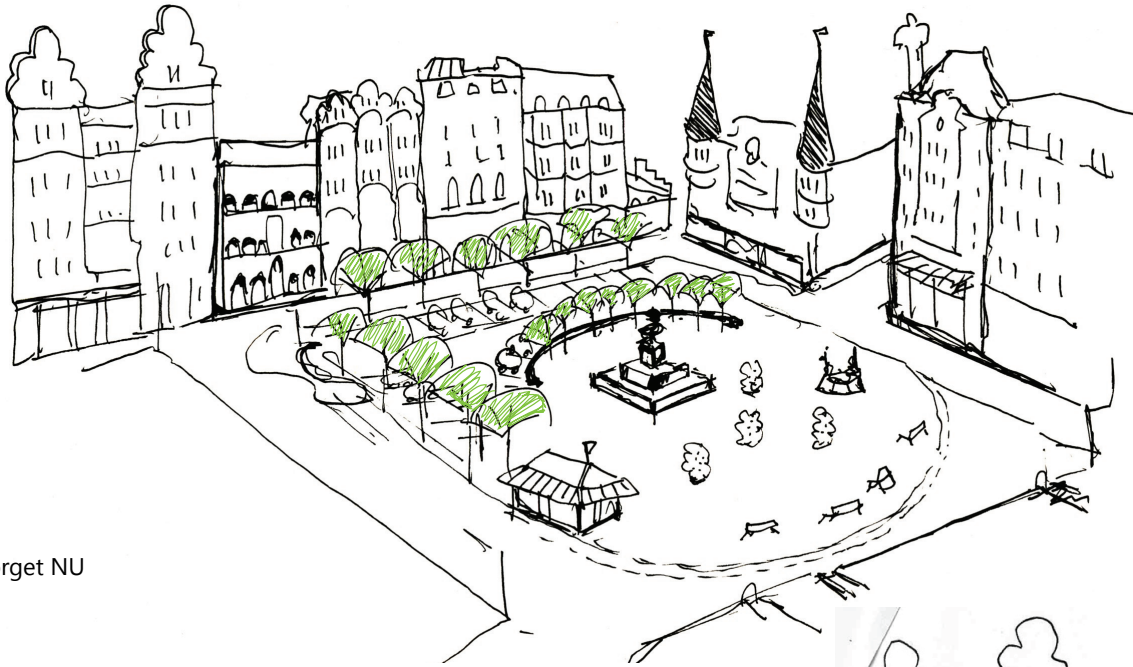
Stortorget är bilfritt, parkeringen är
flyttad från torget och Hamngatan
är gågata från Adelgatan. Man kan
passera torget med cykel från
Hamngatan och Kyrkogatan, vidare
till Lilla torg. Närbelägna platser och
passager är en del av gestaltningen
av torget.

VAD FINNS PÅ STORTORGET?

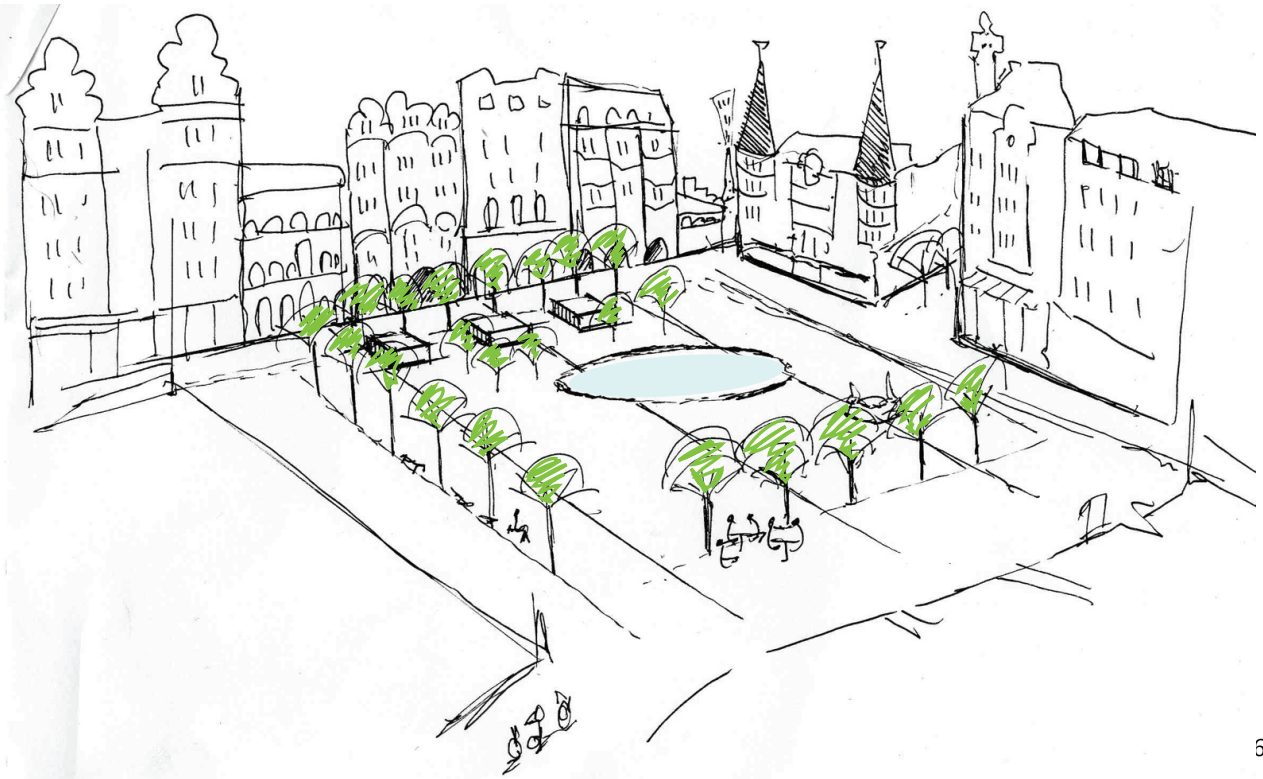
Stortorget består av två delar, en
småskalig uppehållsdel med träd och
paviljonger, som har ersatt kiosken.
En öppen och flexibel del möjliggörs
då Rytstatstatyn har flyttats från torget.
Torget upplevs i sin helhet, då torgets
form och byggnader dominerar.

AXONOMETRI

Torget NU

Torget SEDAN

BESKRIVNING TILL ILLUSTRATIONSPLAN

1. Från Hamngatan kommer man in på en öppen yta, där man kan överblicka torget och sedan fortsätta antingen längs med en vattenspegel till Södra förstadsgatan eller stanna till bland paviljonger och träd på väg till Lilla torg.

2. Stortorget består av två delar, en uppehållsdel och en öppen och flexibel del. Uppehållsdelen består av tre paviljonger och träd, som bildar mindre rum och inbjuder till att stanna till på torget. En småskalighet som fortsätter till den småskaliga miljön på Lilla torg. Paviljongerna kan exempelvis innehålla kaféverksamhet, service eller tillfälliga aktiviteter. I skuggan av träd och i lä från paviljongerna finns ett antal fasta bänkar, som kompletteras med temporära sittplatser under sommarhalvåret. Här ges möjlighet till mer informell samvaro då man bland träden, som publik kan sitta vänd mot det öppna torget och betrakta människor som passerar eller uppleva de utställningar som kan ta plats mellan träden eller på torgets öppna och flexibla del.

3. Torgets öppna och flexibla del består av en centrerad vattenspegel som ger torget olika kvaliteter beroende på årstid och tid. Ljudet av vatten på sommaren, skridskobana på vintern och ljussättning kvällarna. Möjligheten att avlägsna vattnet gör det möjligt att använda den här delen av torgytan till större och evenemang.

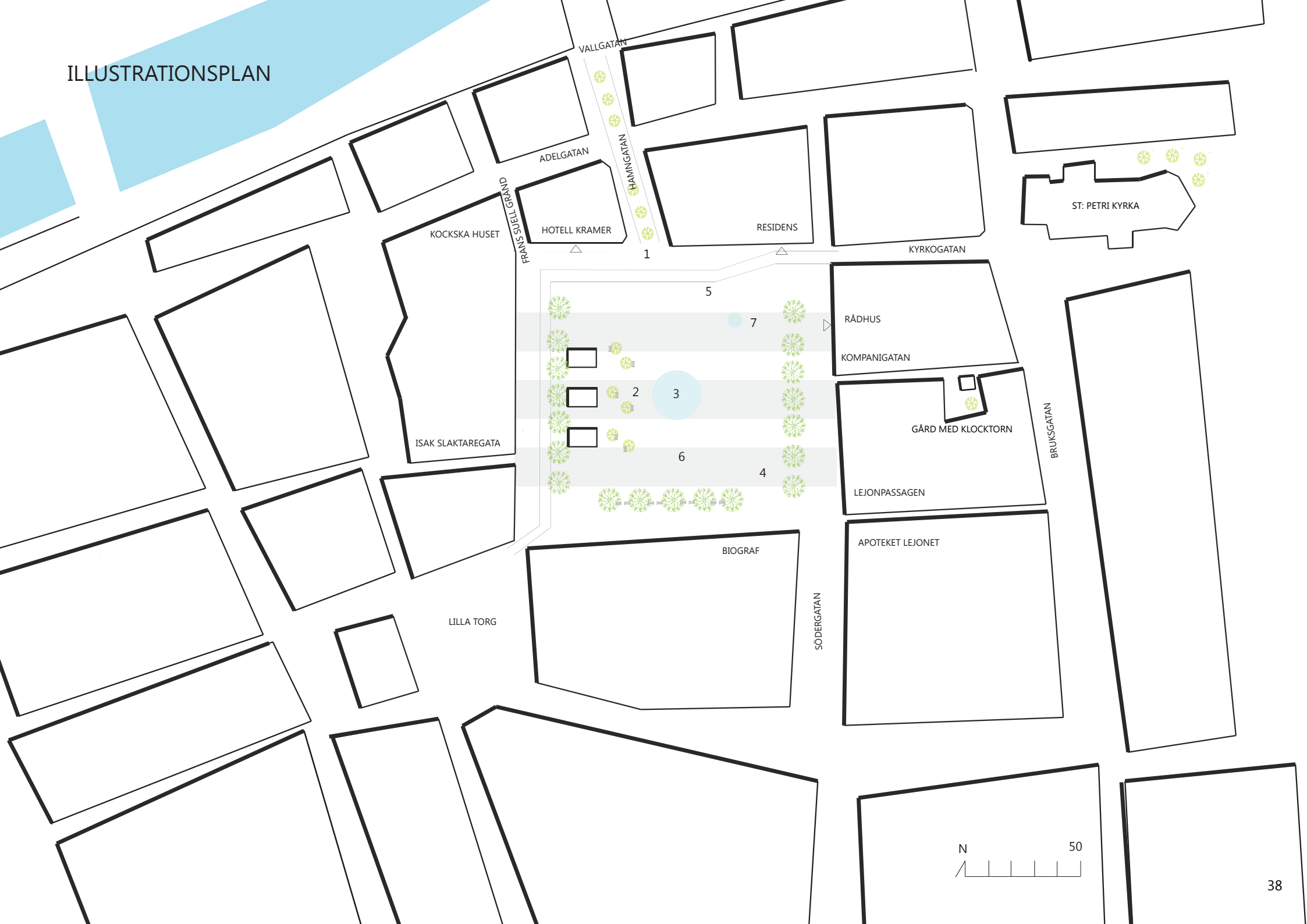
4. Tre trädrader vänder sig mot torgets huvudentré i norr och öppnar upp mot torgets två andra större entréer till Lilla torg och Södergatan. Trädraderna används i en liknande struktur som idag och förstärker torgets fyrkantiga form och ger en ram åt uteserveringar och fasta bänkar kring torget. De friväxande plataner som finns på torget idag används och de flesta står på sin ursprungliga plats. Träden och vattenspegeln utgör torgets grundstruktur. De strikta och regelbundna formerna kompletteras med oregelbundet placerade mindre träd vid paviljongerna.

5. En cykelbana i torgets norra och västra del gör det möjligt att korsa torget antingen från cykelstråket förbi St:Petri kyrka eller från Hamngatan och vidare till Lilla torg. Cykelbanan markeras diskret i markbeläggningen och cykelparkeringar finns under träd vid paviljongernas kortsidor. En angöringszon kring torget möjliggör varutransporter och taxibilar.

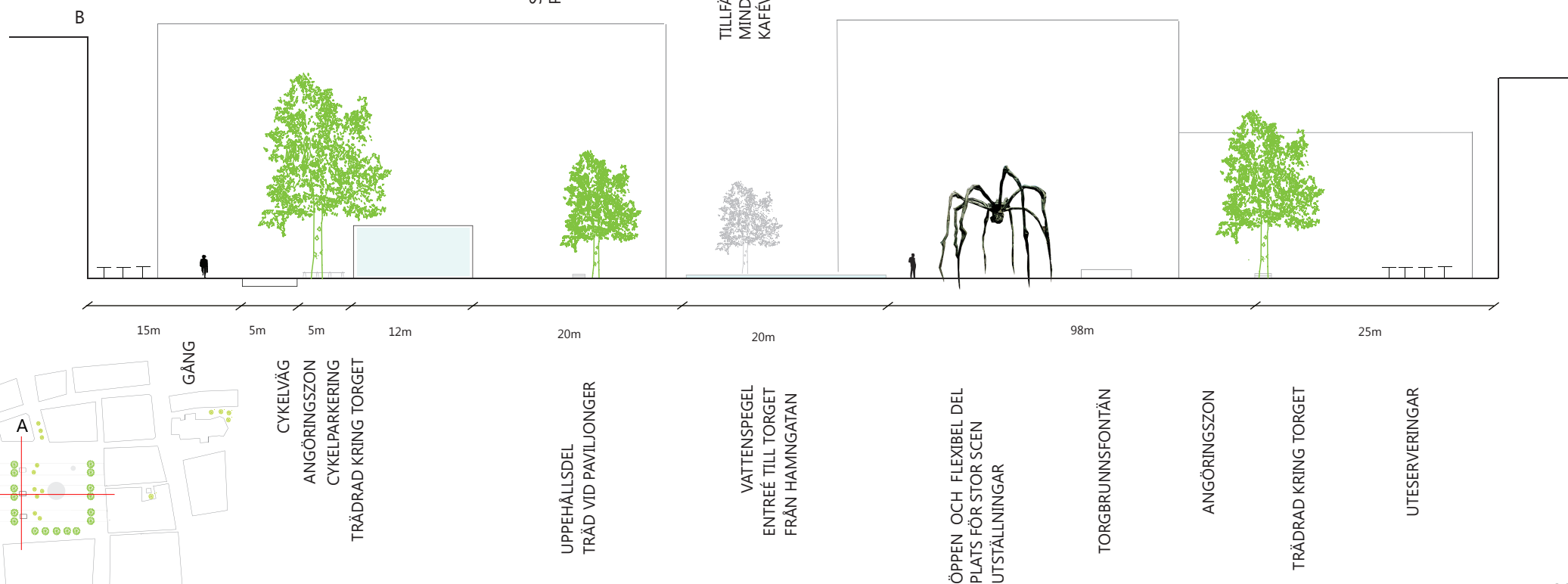
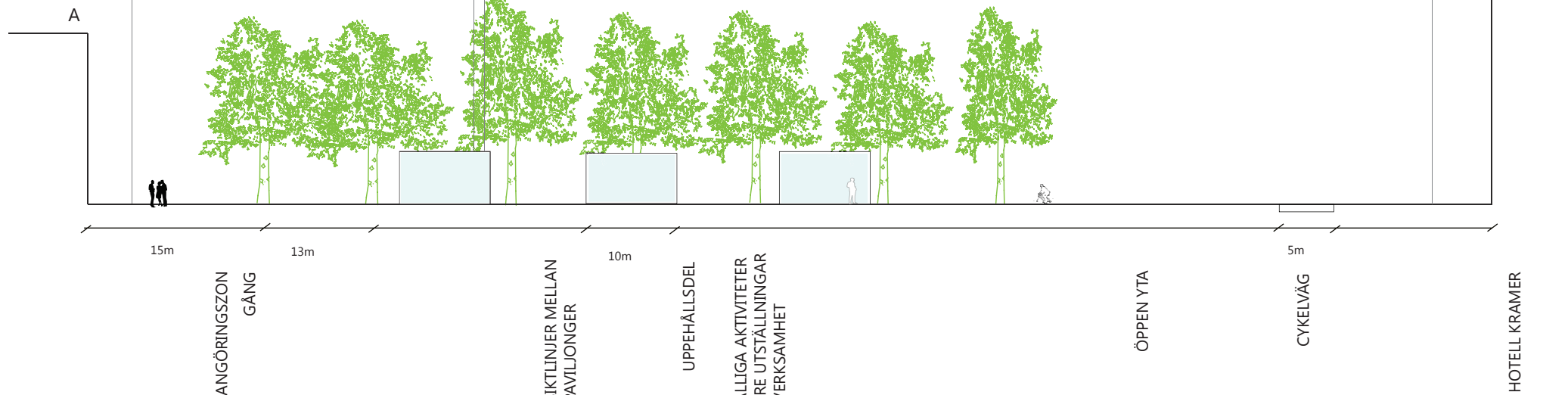
6. Markbeläggningen på torget är enhetlig i färg och mönster vilket gör att byggnadernas variation förtydligas. Mönstret följer platsens form vilket gör att man upplever torget mer som en helhet från "vägg till vägg." Flertalet gränder som Kyrkogatan och Frans Suell gatan liksom Hamngatan ges samma markbeläggning som torget.

7. Viktiga riktningar på torget är de mellan torgets tre tydligaste entréer. Från torgets västra sida och cykelstråket gör siktlinjer mellan paviljonger att man ser in mot torgets öppna yta och vattenspegeln. Träden vid Rådhusets entré förtydligar entrén och den befintliga torgbrunnfontänens placering. Ytan framför Hotell Kramer och Kockska huset lämnas öppen vilket förtydligar fasaderna.

ILLUSTRATIONSPLAN

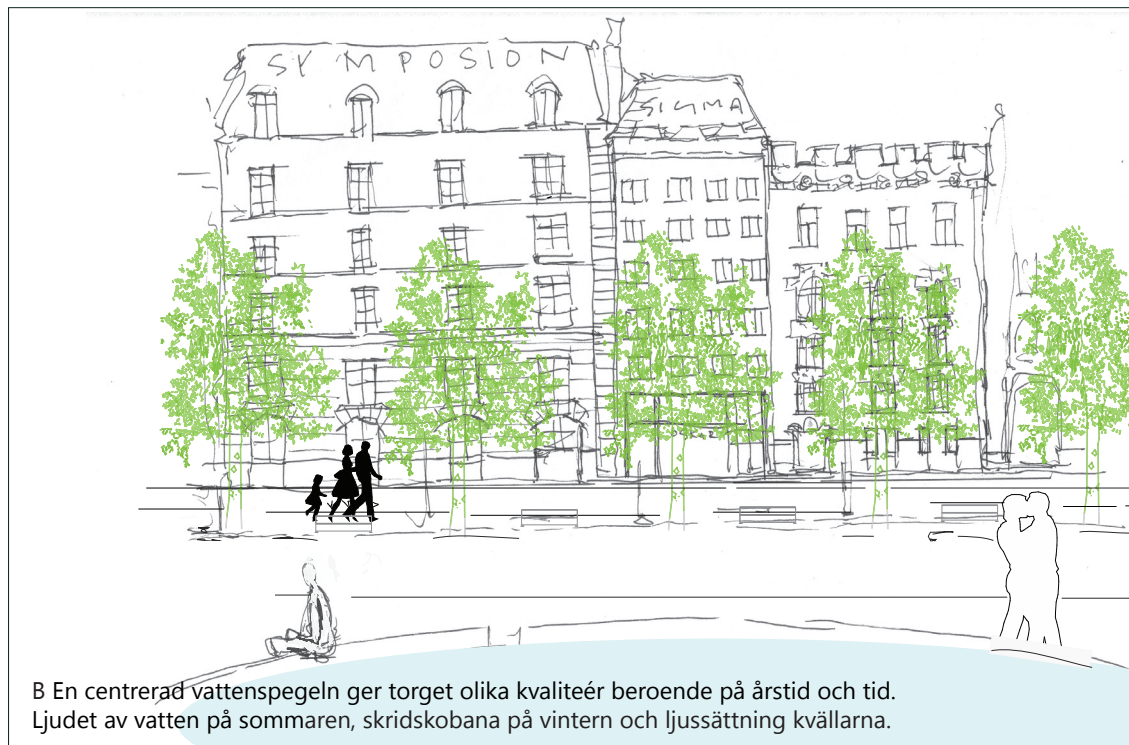
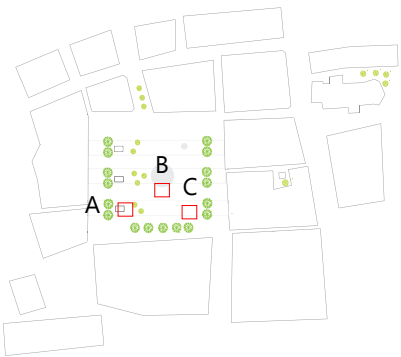
SNITT

ILLUSTRATIONER

A Glaspaviljonger kan rymma kaféverksamhet, service eller tillfälliga aktiviteter och gör torget användbart även under vinterhalvåret. Mellan träd finns sittplaster, med utsikt över torget och nära, där människor passerar över torget.

B En centrerad vattenspegeln ger torget olika kvalitéer beroende på årstid och tid. Ljudet av vatten på sommaren, skridskobana på vintern och ljussättning kvällarna.

C Trädrader bildar en ram för uterserveringar. Tillfälliga utställningar och större evenemang kan ta plats på torgets öppna och flexibla del.

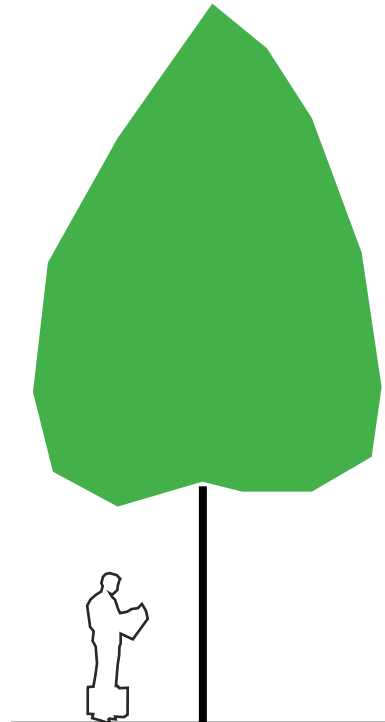
Stortorget ett idéförslag

EXEMPELBILDER

Fig.35 Glaspaviljonger vid Kungsträdgården i Stockholm.

Träden vid glaspaviljongerna ska understryka den intimare delen av torget och komplettera de friväxande plataner, som finns på torget idag. Ett träd med en tydlig kronform kan passa. Skogslind, *Tilia cordata* "Rancho" är ett tåligt stadsträd som blir ca 10-12 m hög och 5-6 m bred. Kronan är konformig och höstfärgen är gul.

Fig.36 Parc de la Vilette i Paris. Natursten i ett enhetligt och enkelt mönster.

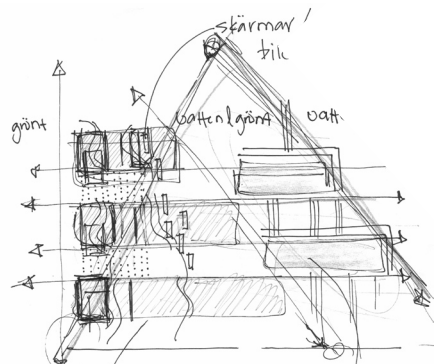
AVSLUTNING

Jag gjorde i början av arbetet en arbetsmodell i skala 1:400, där jag byggde upp olika idéer som jag sedan kontrollerade på plats. Jag gjorde även enklare skisser som kompletterade arbetsmodellen. Förhållandet till omkringliggande byggnader och rörelser över torget var det jag fokuserade på. Här följer kommentarer av skisser och foton tagna i arbetsmodell. Bilderna är i ungefärlig tidsordning som jag gjorde modell och skisser.

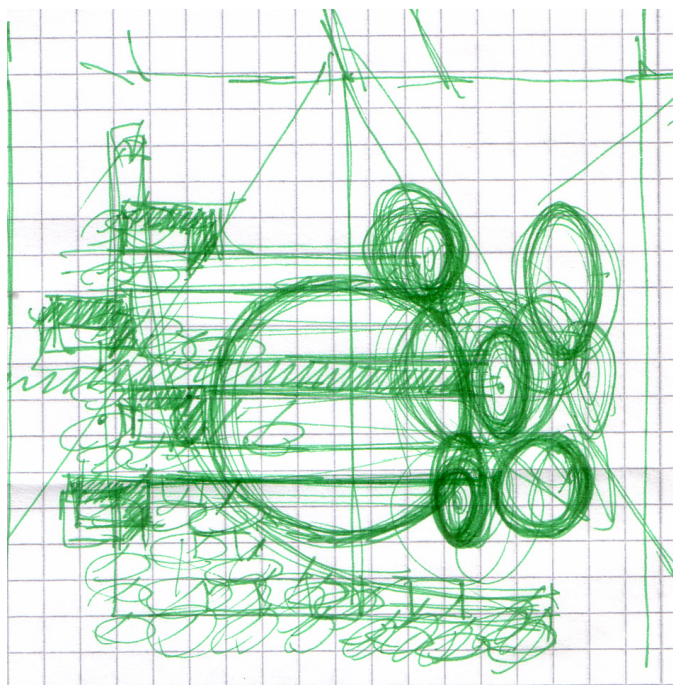
Gestaltungsreflektionen som följer utvärderar det slutgiltiga idéförslaget när det gäller rörelser över torget, siktlinjer och entréer, möjligheten till uppehåll och flexibla ytor. Följt av en diskussion och utvärdering av de metoder som ligger till grund för utarbetandet av idéförslaget.

KOMMENTARER

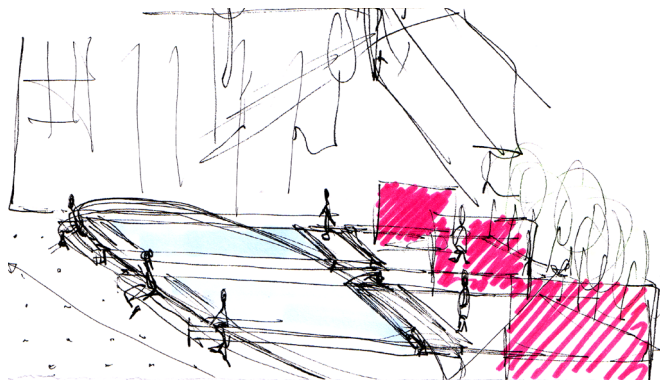
Arbetsprocessen

Två rörelseriktningar över torget.

En rund centrerad form ger samma situation kring torget och gör torgets byggander och entreér likvärdiga i förhållande till torget. Genom att förskjutna paviljongerna bildas mindre platser.

Oval vattenspegel som följer rörelseriktningen mot Södra förstadsgatan.

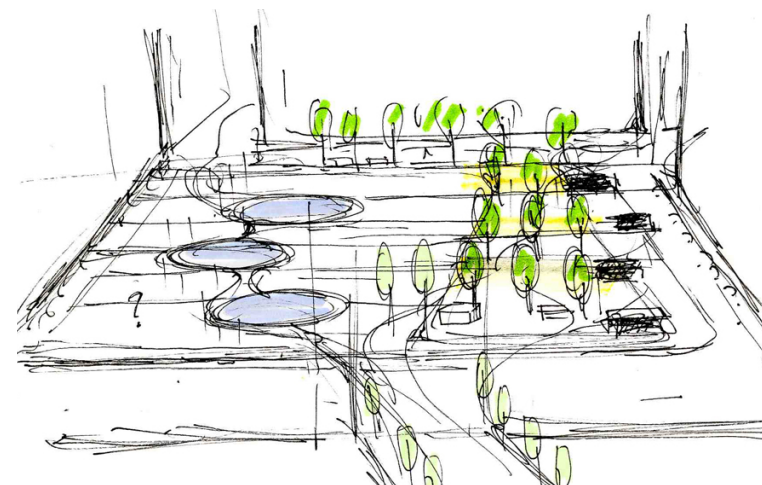
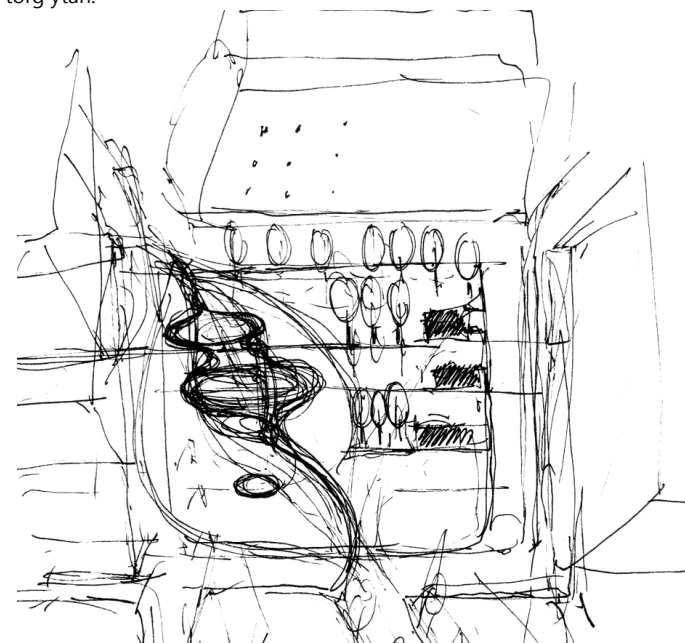

Fig.37 Vatten i kombination med sittplatser under träd.

Fig.38 Paviljonger i en rak linje fram till Hotell Kramers entré. Träd vid paviljonger tar ner skalan på torget men gör riktningen till Lilla torg mindre tydlig.

Runda former på vattenspeglar "stoppar" upp den snabba rörelseriktningen mot Södra Förstadsgatan. Placerade i förhållande till paviljongerna och torgets mindre passager möjliggör de en rörelse över hela torg ytan.

Trädrader riktade mot Rådhuset.

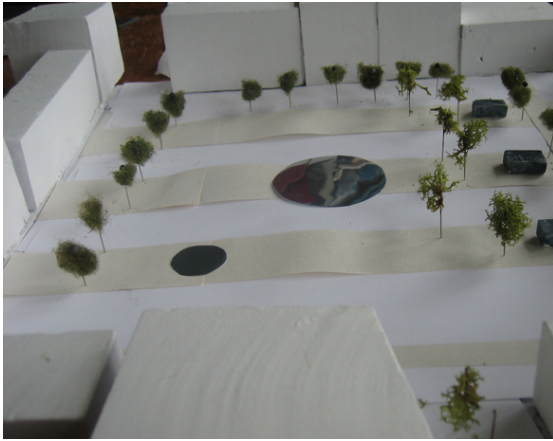

Fig. 39 Trädrader riktar sig mot Hamngatan för att det är torgets viktigaste entré och ger torget en tydligare struktur. Placerade en bit in på torget tar de inte uppmärksamhet från fasaderna.

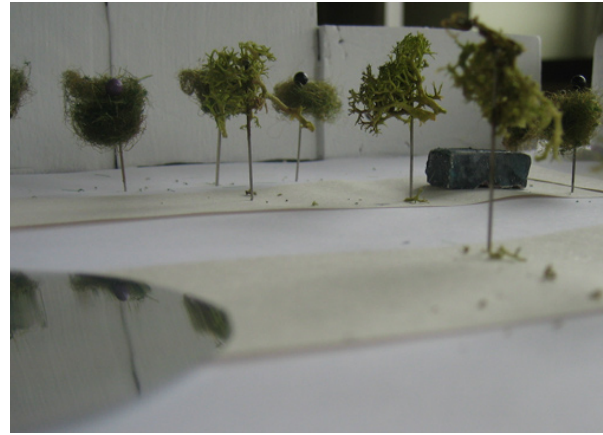
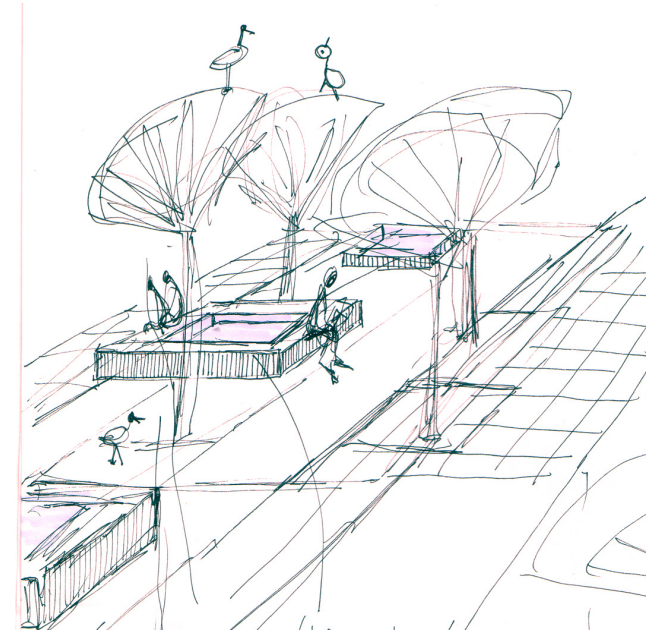
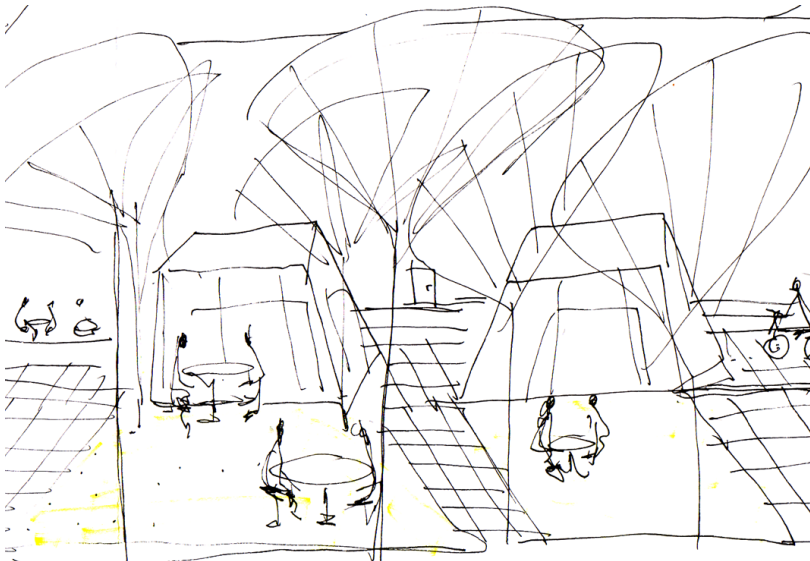

Fig.40 En vattenspegel i mitten av torget ger samma situation kring hela torget. Trädrader och markbeläggningen ger ett enhetligt men kanske ett för strikt intryck.

Dubbla bänkar, ljus och sittplaster i kombination.

Paviljonger och träd bildar mindre platser

GESTALTNINGSREFLEKTION

Idéförslaget

Rörelser över torget

Att förtydliga rörelseriktningen till Lilla torg tror jag har stor inverkan på upplevelsen av torget, dess funktion och kontakten mellan Stortorget och Lilla torg. I ett mer utvecklat förslag skulle rörelseriktningarna över torget förtydligas genom att de tre entréerna markeras på ett enhetligt sätt genom t.ex. belysning kvällstid, eller att mer detaljerat beskriva hur markbeläggningen visar på riktningarna över torget.

Cykelvägen är en lösning med tanke på att framtida, förbättrade cykelmöjligheter kring torget gör att de flesta inte väljer cykelvägen som berör Lilla torg och Stortorget utan hellre väljer Adelgatan och Västergatan.

Siktlinjer och entréer

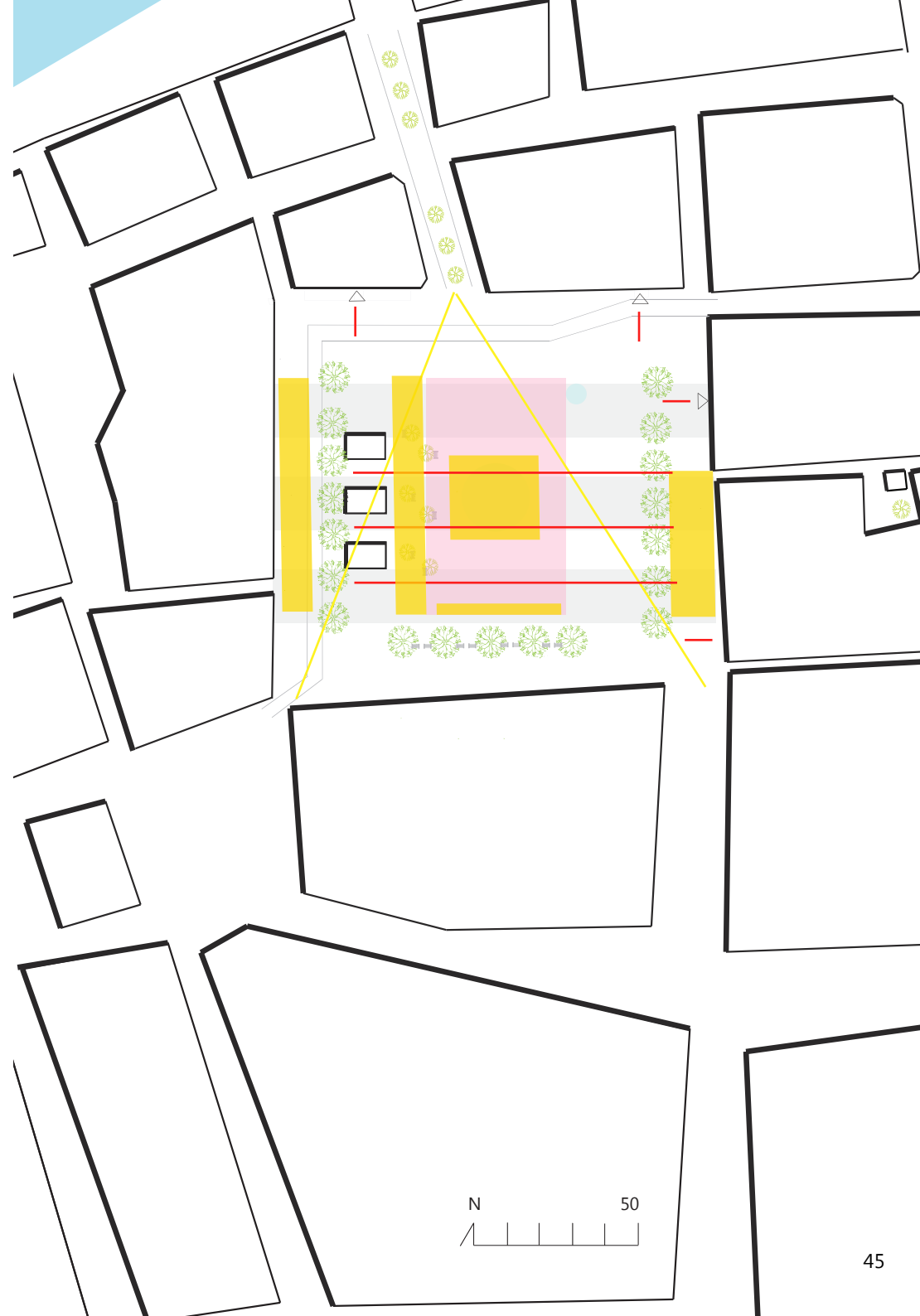
En enhetlig markbeläggning och den struktur på träd som idéförslaget visar tror jag understryker att byggnaderna är ett av torgets stora kvalitéer. Antalet träd och förhållande mellan fasader och trädrader är ungefär det samma som idag, vilket jag upplevde som bra förhållanden då de ger proportioner till fasaderna. Även här skulle det varit intressant att med belysning förtydliga byggnader och entréer.

Idéförslaget visar inte i detalj de delar av torget som är i direkt anslutning till byggnaderna. Det hade varit intressant att utveckla torgets skuggiga södra del ytterligare, samt torgets västra gång och cykelväg.

Rumslighet, flexibla ytor

Tre paviljonger och träd tillför en småskalig del på torget varifrån man upplever det stora torgrummet. På ett så stort torg, tror jag att det finns utrymme att kombinera en småskalig del och samtidigt ge en upplevelse av det stora torgrummet.

- Rörelser över torget
- Siktlinjer och entréer till byggnader som uppmärksammas
- Uppehåll
- flexibla ytor

DISKUSSION

STORTORGET SOM MÖTESPLATS

Det går inte att förutsäga att en plats kommer att användas på ett visst sätt eller att det blir en "uppskattad" mötesplats. Människor gör egna val och det är många faktorer som spelar in. Jag har reflekterat över vilken betydelse korta möten har där man bor, rör sig och lever sin vardag och jag utnyttjar och uppskattar själv de miljöer i staden där man enkelt kan uppehålla sig, känna sig bekväm och delaktig. Många känner kanske igen sig i att man uppskattar några ordväxlingar med grannar, känner igen någon på affären eller att när man slår sig ner på ett torg känner sig delaktig utan att egentligen delta. Det har betydelse för att känna hemtrevnad och tillhörighet. Ur ett större perspektiv bidrar korta kontakter att människor får information om sin sociala omvärld. Möten, långa eller korta, trevliga eller kanske tom. mindre trevliga, gör att människor ser varandra som medmänniskor och att man upplever och förstår att man delar staden med andra.

Idéförslaget visar på ett torg där människor kan mötas och samlas kring större evenemang. Det möjliggörs genom att torget är enkelt utformat och består av en öppen och flexibel del. Idéförslaget visar också på ett torg för "möten i vardagen." Det möjliggörs av den småskaliga delen av torget med paviljonger med kaféverksamhet och service och möjlighet till mer kravlös samvaro. Här kan man sitta och betrakta andra människor eller någon "mindre" aktivitet som kan äga rum på torget. Ändrade förutsättningar för trafik och att torget i sig är en "upplevelse" kan sammantaget bidra till Stortorget som en "mötesplats i vardagen," ett torg där man kan "uppleva andra människor" och stanna till under en promenad genom staden.

UTVÄRDERING AV METODER

Jag har under arbetet med idéförslaget använt mig av flera olika metoder. Jag har läst litteratur av Jan Gehl som beskriver samband mellan den byggda miljön och sociala mönster, jag har tittat på gamla filmer från Malmö för att få en känsla för staden, jag har deltagit i workshops om Stortorget och tagit del av enkäter. Tre torg har gett inspiration och skissande och arbetsmodell har varit viktiga delar i arbetet. Eftersom jag valt många olika typer av metoder så har det gett mig en bredd som jag annars inte skulle fått.

Litteratur och film

De böcker som jag läst pekar på några grundläggande kvalitéer, som möjliggör möten mellan människor i utemiljön och jag har tagit till mig för idéförslaget användbara delar i främst litteratur av Jan Gehl. I "Livet mellan husen" beskrivs samband mellan utemiljön och det sociala livet. De är lätta att till sig och användbara för att det redovisas i form av konkreta exempel och mätbara undersökningar. Samband görs tydliga mellan dimensionering av gator och platser och "antal möten," och samband mellan den byggda miljön och människors sätt att röra sig. "Strategi Karskrona" av Ghel architects har varit ett bra komplement eftersom samma tankar återkommer i ett konkret och modernare exempel. Intressant hade varit att fördjupa sig vidare i sambanden mellan utformning och social aktivitet hos de tolv stadsrummen och referensplatserna. Det hade gett arbetet ett mer sammanhängande "tema."

Att titta på film från Malmö från olika tidsperioder tyckte jag gav mer än att studera kartor från olika tidsperioder. I filmen "Malmö i mitt hjärta" visades flera sekvenser från torget och hur människor rörde sig kring Centralstationen. Filmerna visade intervjuer, miljöer och viktiga händelser från olika tidsperioder som gav en känsla om vad som präglat Malmö. Kompletterat med en överskådlig studie av Stortorgets historia gav det en bra bild av torgets historia, men mitt fokus har inte legat på historien utan mer på torget här och nu, dess funktion och potential.

Min ursprungliga ambition var att fördjupa mig mer teoretiskt i ett ämne som t.ex. historiska platserns betydelse i staden eller en analys om mötesplatser då och nu. Under andra förhållanden hade det varit intressant men var inte relevant att prioritera för idéförslaget.

Inspirationstorg

Jag besökte tre torg för att få inspiration till idéförslaget när det gäller detaljer och proportioner. Det hade varit intressant att vidare se på tillgänglighet, tekniska lösningar och ljussättning för att använda det i idéförslaget men det räckte inte tiden till för.

Workshop och enkäter

På de workshops jag deltog i fick jag många idéer om hur torget kan utformas och användas. Jag fick bra information om cykel- och biltrafik kring torget och hur ombyggnationer i Malmö kan komma att påverka Stortorget. Det var intressant att höra om vilka förändringar av torget som är realistiska att genomföra och roligt att ta del av på idéstadiet annorlunda förslag. Synpunkterna som kom fram i samband med enkätundersökningen hade jag nytta av till idéförslaget. De visade att många malmöbor hade kreativa och roliga förslag för Stortorget. Jag fick intrycket av att det var tankar som funnits länge hos många av de tillfrågade och att de var angelägna om torgets framtida utformning. Att delta på workshop och ta del av enkäter gav en positiv bild av hur Malmö stad informerar och tar till vara de åsikter som malmöbor har om, i det här fallet Stortorget. Det var lärorikt att se hur arbetet går till mellan Malmö stad och Citysamverkan och andra som på olika sätt är engagerade i vad som händer kring torget.

Under andra förhållanden hade jag gärna samlat in ytterligare en omgång synpunkter från folk på Stortorget om mitt idéförslag.

Skiss och arbetsmodell

Stortorget som val för att få en uppfattning om förhållanden mellan ytor och volymer var ett bra val, främst för sin storlek och lokalisering. Jag började med skiss och arbetsmodell tidigt vilket har inneburit att jag haft möjlighet att kontrollera olika förslag flera gånger. Att arbeta med enklare enkla skisser var värdefullt för det gjorde att jag ibland snabbt kom vidare och att arbetet ändrade riktning och fart. Att kombinera skissande med arbetsmodell, kompletterade varandra. Kombinationen gav struktur åt arbetsprocessen och olika delar av idéförslaget uppmärksammades beroende på skiss eller arbetsmodell.

Skissande var också värdefullt under inventeringen av de "närliggande stadsrummen" och Stortorget då det gjorde att man blev mer uppmärksam.

Det har varit intressant att utifrån egna intryck och utan annans påverkan, titta på Stortorget.

KÄLLFÖRTECKNING

Refererad litteratur

Andersson Thorbjörn (1983) *Vad gör ett bra torg bra?* Stad och land. Rapport nr 17. Alnarp.

Bengtsson Rune (2000) *Stadsträd från A-Z*. AB Svensk byggtjänst. Malmö.

Cumberlidge Clare, Musgrave Lucy (2007) *Design and landscape for people*. Tames and Hudson. London.

Ghel Jan (2003) *Livet mellem husene*, femte upplagan, Köpenhamn.

Ghel Jan, Gemzoe Lars (2006) *Nye byrum*, tredje upplagan, Köpenhamn.

Jergeby Ulla (1998) *Stadsrum, människorum-att planera för livet mellan husen*. Byggforskningsrådet. Västerås.

Tryckta källor

Emilson Anders (2002) Tillfälligt avbrott, *Area*, nr 4 s. 12 -37.

Gehl Architects (2005) *Strategi Karlskrona*.

Gehl Architects (2004) *Stadsliv Karlskrona*.

Hallemar Dan (2006) Sidewalktalks, *Arkitekten*, juni.

Henriksson Gabriella (2008) *Multitorget*. Examensarbete inom landskapsarkitektur, SLU Alnarp.

Malmö stad (2008-06-11) *Stortorget i Malmö-program för projekttävling*.

Malmö stadsbyggnadskontor (-) *Möten i staden om vikten att se den andre i vardagen*. Dialog-pm

Ny arkitektur i huvudstaden Copenhagen x / 2006.

Stähle Alexander (2005) Trädorgens tyranni, *Arkitektur* nr 3.

Öhman Karin (2006) *Hyllie vattenpark-ett gestaltungs-förslag*. Examensarbete inom landskapsarkitektur, SLU Alnarp.

Visionsprogram

NOD arkitekter, (2007) *Stortorget i Ängelholm*.

MNAL (2007) *Flow*. Fristadtorget i Eskilstuna.

Film

Widerberg Bo (1963) *Kvarteret korpen*.

Mitt hjärtas Malmö, arkiv-och privatfilmer från ett försvunnet Malmö. (2005) Vol. 1-4.

Internet

www.malmo.se

(2008)

www.forumarea.se

(2008)

www.pps.org

(2008)

www.statenskonstrad.se

(2008)

hjalmar.kalmar.se

(2008)

Muntliga källor

Malmö stad (2008) Workshop: stadsmiljö, evenemang och trafik.

Malmö stad (2008) *Vad tycker du om Stortorget?* Enkät-sammanställning.

Föreläsning (2008) Anders Reisnert, stadsantikvarie, Malmö stad.

Bilder

Fig.1 Ur Malmö Museers fotohistoriska samlingar. Sid. 7.

Fig.2 Ur Malmö Museers fotohistoriska samlingar. Sid. 8.

Fig.4 Flygbild. Sid. 10.

Fig.8 Flygbild. Sid. 18.

Fig.9 Grundkarta Stortorget. Sid. 18.

Fig.16 Grundkarta Stortorget. Sid. 22.

Fig.30 Stortorget i Karlskrona, Karin von Zweigberg. (2008) Sid. 28.

Fig.31 Stortorget i Karlskrona, Karin von Zweigberg. (2008) Sid. 28.

Där inget annat anges är bilderna tagna av författaren. (2008)

